

บทที่ 4

บทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในสังคมไทย

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์เป็นข้อมูลทางคติชนที่เป็นเรื่องเล่าจากอดีตที่ยังคงมีการรับรู้และถ่ายทอดอยู่ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่านี้มีความพิเศษบางประการที่ทำให้ดำรงอยู่แม้จะผ่านกาลเวลาอย่างยาวนาน จึงน่าสนใจว่าตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ที่ดำรงอยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทยมีบทบาทหน้าที่อย่างไร

ในบทความ “Four Functions of Folklore” William Bascom (1965: 281-298) ได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชนในภาพรวมไว้ 4 ประการ คือ ประการแรก ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม, ประการที่ 2 ทำหน้าที่ให้การศึกษาศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า, ประการที่ 3 รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนทางสังคม และประการที่ 4 ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล (อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2548: 319-320) ผู้วิจัยได้นำบทบาทหน้าที่ของคติชนทั้ง 4 ประการดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์บทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในสังคมไทย

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์เป็นตำนานทางศาสนาตำนานหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับสังคมวัฒนธรรมไทย มนุษย์ไม่อาจปฏิเสธอิทธิพลของศาสนาว่ามีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตทั้งในส่วนปัจเจกบุคคลและในสังคมวัฒนธรรม กล่าวคือ ในสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ที่นับถือศาสนาเดียวกัน ย่อมมีการสร้างรูปแบบทางความเชื่อ หลักการปฏิบัติ มีการกำหนดค่านิยม การสร้างประเพณีพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อใช้ในการกำหนดโครงสร้างทางสังคม รูปแบบดังกล่าวย่อมจะส่งผลไปถึงการกำหนดสถาบันทางสังคม รูปแบบเศรษฐกิจ หรือการเมือง เช่น ในสังคมไทยมีสถาบันพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลัก พระมหากษัตริย์ต้องเป็นพุทธมามกะ หรือวันหยุดสำคัญของไทยคือวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งให้เห็นว่าศาสนานอกจากจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจหรือให้คำสอนในการปฏิบัติตนแล้ว ยังมีบทบาททั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองด้วย

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์มีการถ่ายทอดออกมาในหลายรูปแบบ ทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีปรากฏในทุกภูมิภาค และวรรณกรรมลายลักษณ์ ทั้งรูปแบบคำกาพย์ของภาคใต้-ภาคกลาง โคลงสารของภาคอีสาน หรือคำวรรณของภาคเหนือ ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าตำนานเรื่องนี้มี

ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าตำนานนี้น่าจะเป็นการถ่ายทอดแนวคิดหรือการกำหนดพฤติกรรมบางอย่างให้แก่ผู้คนในสังคม โดยตัวบทของตำนานเองอาจจะถ่ายทอดคติความเชื่อทางศาสนา ทั้งในระดับปรัชญาและระดับชาวบ้านด้วย

ผู้วิจัยจะขอนำเสนอบทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ที่มีต่อสังคมไทย ดังนี้

- 4.1 ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับประเพณีพิธีกรรม
- 4.2 ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับไสยศาสตร์
- 4.3 ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับศิลปกรรม
- 4.4 ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับการเมืองการปกครอง

4.1 ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับประเพณีพิธีกรรม

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์มีบทบาทหน้าที่ในการอธิบายพิธีกรรมหลายประเภท ซึ่งตรงกับบทบาทหน้าที่ของตำนานดังที่วิลเลียม บาสคอม ได้กล่าวไว้ ในการวิเคราะห์บทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับประเพณีพิธีกรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมประเพณีพิธีกรรมที่มีการอ้างว่ามีที่มาจากตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ ซึ่งจะนำมาอภิปราย 5 ประเพณี ที่กล่าวว่ามีที่มาจากตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ คือ

- 4.1.1 ประเพณีขี้เป็ง
- 4.1.2 ประเพณีลอยกระทง
- 4.1.3 ประเพณีไหลเรือไฟ
- 4.1.4 บุญได้ประทีป
- 4.1.5 ประเพณีทานตุง

จากประเพณีพิธีกรรมทั้ง 5 หัวข้อนี้ ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของตำนานในประเพณีพิธีกรรมนั้น ๆ เพื่อมองหาบทบาทในภาพรวมของตำนานในประเพณีพิธีกรรม ดังนี้

4.1.1 ประเพณีเป็ง

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ โดยเฉพาะแบบเรื่องกาเผือก เป็นตำนานที่ได้รับการถ่ายทอดอย่างแพร่หลายในสังคมวัฒนธรรมล้านนา นับเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวล้านนาอย่างมาก เพราะเป็นตำนานอธิบายถึงที่มาของประเพณีและพิธีกรรมสำคัญของชาวล้านนา อย่างเช่น ประเพณีเป็ง

“แม่กาเผือก” ในตำนานกาเผือกหรือพระเจ้าห้าตนของล้านนาในบริบททางวัฒนธรรม ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สะท้อนคติความเชื่อ ค่านิยมทางสังคมที่น่าสนใจยิ่ง และยังทำให้เห็นถึงอิทธิพลของตำนานที่สะท้อนผ่านประเพณีประจำถิ่นนี้

ปัจจุบันประเพณีเป็งได้หายไปและมีประเพณีลอกกระทงเข้ามาด้วย แต่ความจริงประเพณีเป็งมีมาแต่โบราณ เป็นประเพณีเก่าแก่ของล้านนา ในอดีตเมื่อถึงเดือนเป็งจะมีการประกอบพิธีลอยโคม^๑ ซึ่งคล้ายกับการลอกกระทง ในสังคมล้านนาประเพณีนี้มีจุดมุ่งหมาย คือ การลอยเพื่อบูชาท้าวพกาพรหม การลอยเพื่อลอยเคราะห์ลอยบาป การลอยเพื่อส่งสิ่งของ การลอยเพื่อบูชาพระนารายณ์ซึ่งบรรทมสินธุ์อยู่ในมหาสมุทร และการลอยเพื่อบูชาอุทิศเคราะห์ ซึ่งบวเพ็ญเพียรอยู่ที่สระคือทะเล

พิธีกรรมการจุดผางประทีป เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีเป็ง ในธัมม์หรือคัมภีร์ ซึ่งเป็นเอกสารโบราณของล้านนา เรียกว่า คัมภีร์อานิสงส์ผางประทีปหรือประทีป กล่าวถึง อานิสงส์ในการจุดประทีปบูชา โดยอ้างอิงกับตำนานกาเผือก โดยสรุปกล่าวถึงพกาพรหม เมื่อทราบว่าลูกทั้ง 5 อธิษฐานขอพบแม่ จึงแปลงกายเป็นกาบินมาหา แล้วเล่าเรื่องในอดีตให้ฟัง แล้วสั่งว่าหากคิดถึงแม่อยากบูชาคุณแม่ ก็ให้นำเอาด้ายดิบมาพันทำเป็นรูปดินกาเพื่อจุดเป็นประทีปบูชาคุณแม่ราคา เมื่อฤกษ์ทั้ง 5 ได้จุดประทีปบูชาคุณแม่แล้วก็ได้บรรลุนิพพาน ไปจุดเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ เพื่อรอลงมาเกิด

^๑ เสฐียรโกเศศ (2549: 44) อธิบายเรื่องผีโคมได้ว่า โคมเป็นผีชนิดหนึ่งในจำพวกผีกระสือ ผีโหลง ของถิ่นพายัพและอีสาน เพราะไปไหนมีแสงเรืองวาวในเวลากลางคืนในที่ซึ่งมีน้ำขังและ นัยว่ามัน ไม่ทำอันตรายใครเหมือนผีโหลงหรือผีกระสือนอกจากลวงคนเล่นให้หลงคิดเท่านั้น นึกว่ามีคนถือไฟหรือจุดไฟอยู่ข้างหน้า ถ้าหลงตามดวงไฟไปพอเข้าใกล้มันจะหายแสง แล้วปรากฏเป็นดวงไฟอีก อยู่ข้างหน้าหรือข้างหลังแล้วแต่มันจะหลอก ซึ่งตรงกับความเชื่อของชาวล้านนา ตามความเชื่อของชาวล้านนาเรียกประเพณีนี้ว่า ลอยโคม คำว่าโคม เป็นชื่อผีป่า เรียกกันว่าผีโคมชอบออกหากินเวลากลางคืน จะมีพิษเนียงแสงไฟเห็นเป็นระยะคล้ายผีกระสือ กระทงที่จุดเทียนลอยน้ำแสงไฟจะกระทบกับน้ำทำให้เงาเกิดขึ้นสะท้อนวับ ๆ แวม ๆ เหมือนแสงไฟของผีโคมชอบทางล้านนาจึงเรียกพิธีกรรมคล้ายการลอกกระทงว่า “ลอยโคม”

เป็นพระพุทธรเจ้าตามลำดับแต่ละพระองค์ การจุดผางประทีปเพื่อบูชาคุณแม่กาเผือกที่อ้างอิงจากตำนานแม่กาเผือกนั้น ถือเป็นพิธีกรรมสำคัญในประเพณีเป็ง

ภาพ 1 ตัวอย่างการพันเชือกเป็นรูปดินกาใช้ในการทำผางประทีป

ในคืนยี่เป็งในอดีต ชาวล้านนาจะไม่มีการลยกระทงแต่อย่างใด พุทธศาสนิกชนจะนุ่งขาวห่มขาวหรือชุดที่เหมาะสมเพื่อไปฟังเทศน์อันสงฆ์ผางประทีป¹ หากพระเทศน์ในโบสถ์ผู้ชายจะเข้าไปนั่งฟังในโบสถ์ ส่วนผู้หญิงก็จะนั่งบนพื้นทรายพื้นดินที่ลานหน้าโบสถ์ตามธรรมเนียมล้านนาที่ห้ามไม่ให้ผู้หญิงเข้าไปในเขตสงฆ์

หลังจากฟังธรรมเสร็จก็จะจุดผางประทีปเพื่อบูชาและรำลึกถึงคุณของแม่กาเผือกผู้ที่ให้กำเนิดโพธิสัตว์ทั้ง 5 ซึ่งต่อมาก็คือพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ในภัทรกัป อันมีคุณูปการใหญ่หลวงต่อชาวโลก มีความเชื่อกันว่าหากใครได้ฟังเทศน์อันสงฆ์ผางประทีป แล้วได้จุดผางประทีปบูชาจะได้

¹ ผางประทีปคือถ้วยเล็ก ๆ ทำด้วยดินเผาบรรจุเชื้อเพลิงซึ่งโดยมากมักจะเป็นขี้ผึ้ง มีฝ้ายควั่นแล้วถัก เป็นแฉกคล้ายดินกาเอาไว้จุดให้แสงสว่างในเวลาค่ำคืน หากใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ก็มักจะจุดเป็นพุทธบูชาหรือบูชาสัพพะดาต่ออายุ ในเทศกาลยี่เป็งก็มีเรื่องเล่าตามคัมภีร์อันสงฆ์ผางประทีป กล่าวถึงที่มาของผางประทีปตามตำนานแม่กาเผือกหรือพระเจ้าห้าตน

อาณิสงส์มาก ทำให้ชีวิตร่มเย็นเป็นสุข เกิดชาติหน้าจะได้เกิดในตระกูลเศรษฐี เป็นผู้ที่มียุโรป
สวยงาม อุดมไปด้วยทรัพย์สินเงินทองข้าวของต่าง ๆ

4.1.2 ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงเป็นประเพณีที่คล้ายคลึงกับประเพณียี่เป็งมาก แต่ที่ได้กล่าวไปแล้วใน
การศึกษาประเพณียี่เป็งหรือการลอยโคมคว่า ประเพณีลอยกระทงได้รับอิทธิพลมาจากกรุงเทพฯ
ดั้งเดิมชาวล้านนาไม่ได้มีการลอยกระทงแต่อย่างใด ประเพณีลอยกระทงมีคติที่เกี่ยวกับเหตุในการ
เกิดประเพณีลอยกระทงอยู่หลายตำนาน (ชนากิต, 2539: 57) เช่น เพื่อขอขมาแก่พระแม่คงคา, เพื่อ
บูชาพระผู้เป็นเจ้าของคตพราหมณ์ คือบูชาพระนารายณ์ซึ่งบรรทมสินธุ์อยู่ในมหาสมุทร, เพื่อ
ต้อนรับพระพุทธเจ้าในวันเสด็จกลับจากเทวโลกเมื่อครั้งเสด็จไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
เพื่อทรงเทศนาอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดา, เพื่อบูชาพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้าที่หาดทราย
ริมแม่น้ำนัมมทานที เมื่อคราวเสด็จไปแสดงธรรมโปรดในนาคพิภพ, เพื่อบูชาพระจุฬามณีบน
สวรรค์ ซึ่งเป็นที่บรรจุพระเกศาของพระพุทธเจ้า, เพื่อบูชาท้าวพกาพรหมบนสวรรค์ชั้นพรหมโลก,
เพื่อบูชาพระอุปคุตตะเดระ ซึ่งบำเพ็ญเพียรบริกรรมคาถาอยู่ในท้องทะเลลึกหรือสะดือทะเล เป็นต้น

ในการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงนี้ผู้วิจัยขออภิปรายเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการ
อ้างอิงตำนานกาเผือก คือ คติที่เชื่อว่าประเพณีลอยกระทงทำขึ้นเพื่อบูชาท้าวพกาพรหม ทั้งนี้มี
นิทานต้นเหตุเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงคือนิทานเรื่องกาเผือก ซึ่งในช่วงท้ายของนิทานกล่าวว่า

“...ลูกกาทั้ง 5 ต่างตั้งจิตอธิษฐานว่าถ้าต่อไปจะได้ไปเกิดเป็น
พระพุทธเจ้า ขอให้ร้อนไปถึงมารดา ด้วยแรงอธิษฐานท้าวพกา
พรหมจึงเสด็จมาจากเทวโลก จำแลงองค์เป็นกาเผือก แล้วเล่า
เรื่องราวแต่หนหลังให้ฟัง พร้อมบอกว่าถ้าคิดถึงมารดา เมื่อถึงเพ็ญ
เดือน 11 เดือน 12 ให้เอาค้ายคิบผูกไม้ตีนกาปักรูปเทียนบูชาลอย
กระทงในแม่น้ำ ทำอย่างนี้เรียกว่าคิดถึงมารดา แล้วท้าวพกาพรหมก็
ลากลับไปตั้งแต่นั้นมาจึงมีการลอยกระทงเพื่อบูชาท้าวพกาพรหม
และเพื่อบูชารอยพระบาท ซึ่งประดิษฐานอยู่ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทานที
ส่วนฤๅษีทั้ง 5 ต่อมาได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า...” (ชนากิต, 2539:
60)

แม้ว่าในปัจจุบันทุกจังหวัดในไทยมีการจัดประเพณีนี้ แต่ก็มีไม่กี่จังหวัดที่อ้างตำนานกาเผือกอย่างชัดเจน เพราะในหลายจังหวัดจะอ้างตำนานการบูชาพระแม่คงคา หรือการบูชาพระพุทธรเจ้า รอยพระพุทธรบาท มีจังหวัดตากที่มีประเพณีลอยกระทงสาย และอ้างตำนานกาเผือกว่าเป็นที่มาของการลอยกระทงสาย ของเทศบาลตาก จากตำนานดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าตำนานกาเผือกมีบทบาทในการอธิบายที่มาของประเพณีลอยกระทง โดยมีกระทงสายที่มีด้ายพันเป็นรูปตีนกาเป็นตัวแทนในการจุดลอยเพื่อบูชาคุณมารดา ซึ่งเป็นคติที่กล่าวถึงมาในทุกประเพณีที่เกี่ยวข้องกับตำนานกาเผือก จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่อ้างอิงตำนานกาเผือกเป็นต้นเค้าของประเพณี ซึ่งแตกต่างกับอีกหลายจังหวัดอ้างอิงตามคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์บ้าง ตามคติอื่น ๆ บ้างผสมกันไป หลายแห่งก็อ้างอิงหลายคติเข้าด้วยกัน เช่น บูชาพระแม่คงคา บูชารอยพระพุทธรบาท เป็นต้น แต่ตำนานกาเผือกก็ถือได้ว่าเป็นอีกคติหนึ่งที่มีบทบาทในการอธิบายประเพณีลอยกระทง

4.1.3 ประเพณีไหลเรือไฟ

ประเพณีไหลเรือไฟ เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่มีการอ้างถึงตำนานแม่กาเผือก ประเพณีไหลเรือไฟหรือภาษาท้องถิ่นเรียกกันว่าไหลเฮือไฟ เป็นประเพณีที่มีมาแต่โบราณ ชาวพุทธภาคตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติกันในวันคืนขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

งานประเพณีไหลเรือไฟหรืองานประเพณีไหลเฮือไฟ ในภาษาท้องถิ่นอีสาน เป็นประเพณีที่จัดขึ้นทั่วไปในหลายจังหวัดในภาคอีสาน โดยเฉพาะจังหวัดที่ตั้งอยู่ติดลำน้ำ เช่น แม่น้ำมูล-ชี แม่น้ำโขง เป็นต้น การไหลเรือไฟในภาคอีสานนั้นเริ่มต้นครั้งแรกเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานยืนยันแน่ชัด

จังหวัดต่าง ๆ ที่มีการจัดประเพณีไหลเรือไฟ เช่น จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดเลย จังหวัดนครพนม จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุบลราชธานี ฯลฯ โดยงานประเพณีไหลเรือไฟของจังหวัดนครพนม จัดว่าเป็นงานไหลเรือไฟที่ยิ่งใหญ่ระดับประเทศมักจัดขึ้นคล้ายคลึงกัน แต่ก็แตกต่างกันในด้านคติความเชื่อ ดังนี้

จังหวัดนครพนมและหนองคาย(มีทำเลที่ตั้งติดแม่น้ำโขงเหมือนกัน) มีความเชื่อว่าเป็นการบูชารอยพระพุทธรบาทที่ประทับไว้ ที่ริมฝั่งน้ำนัมทานที แต่จังหวัดอุบลราชธานี มีความเชื่อหลายประการ เช่น เชื่อว่าเป็นการบูชารอยพระพุทธรบาท เป็นการบูชาพระรัตนตรัย และพระพุทธรเจ้า 5 พระองค์ อันได้แก่ พระกฤษณ์โธ พระโกนาคมโน พระกัสสโป พระโคตโม

และพระอาริยมตไตรย การบูชาประทีปตามประเพณีเป็นการบูชาดวงวิญญาณภาพพรหมปรากฏตามตำนานกาเผือกที่เล่าสืบต่อกันมา ซึ่งในตอนจบเรื่องแม่กาพรหมกล่าวว่า ถ้าคิดถึงแม่เมื่อถึงวันเพ็ญ เดือน 11 และเดือน 12 ให้เอาค้ายคิบผูกไม้รูปดินกาปักรูปเทียนบูชาลอยกระทงในแม่น้ำเถิด ทำอย่างนี้เรียกว่าคิดถึงแม่ จนกลายมาเป็นที่มาของการลอยกระทงและไหลเรือไฟ (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2521: 28)

คติการไหลเรือไฟบูชาแม่กาเผือกของจังหวัดอุบลราชธานี นับเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ โดยเฉพาะแบบเรื่องกาเผือกเป็นคำที่อธิบายที่มาของประเพณี

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์พบว่า ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในแบบเรื่องกาเผือกเป็นแบบเรื่องที่ถูกนำมาอธิบายที่มาของประเพณีในทุกประเพณีที่นำมาศึกษา ไม่ว่าจะในประเพณีเชียงใหม่ ที่ปรากฏในการอธิบายพิธีกรรมจุดผางประทีป ประเพณีลอยกระทงที่อธิบายการบูชาภาพพรหมหรือแม่กาเผือก ประเพณีได้ประทีปในงานบุญออกพรรษาของอีสาน และประเพณีไหลเรือไฟที่อธิบายที่มาของการไหลเรือไฟ

4.1.4. ประเพณีได้ประทีป

บุญออกพรรษา เป็นหนึ่งในฮีต 12 ของอีสาน เป็นฮีตหรือจารีตประจำเดือน 11 ซึ่งในประเพณีนี้ยังมีงานบุญที่ทำเป็นประจำคือ ได้ประทีป หรือได้น้ำมัน (ได้ หมายถึง จุด) ดังที่ สมศักดิ์ จันทร์โฑธิศรี(มปป: 153-157) ได้สรุปประเพณีการได้ประทีปว่า วัดในหมู่บ้านจะจัดสร้าง “ฮ้านประทีป” (ห้างประทีป) ขึ้นที่หน้าพระอุโบสถ ซึ่งสร้างด้วยเสาสี่ต้น (จะเป็นเสาไม้ไผ่หรือไม้อะไรก็ได้) แต่ละเสาประดับด้วยต้นกล้วยต้นอ้อย ระหว่างเสาสี่ต้นนั้น ทำเป็นยกพื้นสูงประมาณหนึ่งเมตรครึ่ง ปูพื้นด้วยไม้ไผ่สานขัดตะตาห่างๆ และแซมด้วยกาบกล้วย ตอนกลางคืนของวันขึ้น 14 ค่ำ, 15 ค่ำ แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะนำ ประทีป รูป เทียน มาจุดบูชาพระรัตนตรัยร่วมกันที่ “ฮ้านประทีป” เรียกว่า ได้หมากฮุงเฮง โดยมีกำหนด คือ จุดในคืนวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เรียกว่า “ได้น้ำมันน้อย” จุดในคืนวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เรียกว่า “ได้น้ำมันใหญ่” จุดในคืนวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เรียกว่า “ได้น้ำมันหาง ประทีป”

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในแบบเรื่องกาเผือกของภาคอีสานในตอนจบเรื่องมักจะกล่าวว่า ตำนานแม่กาเผือกเป็นที่มาของประเพณีได้ประทีป ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ประเพณีได้ประทีปของ

อีสานกับประเพณีจุดผางประทีปและฟังเทศน์อานิสงส์ผางประทีปของล้านนาจะมีเค้าความเชื่อทางพิธีกรรมเดียวกัน เพราะเมื่อพินิจดูจากตำนานกาเผือกที่ถูกนำมาอธิบายประเพณี และลักษณะของพิธีกรรมก็มีความคล้ายคลึงกัน แม้ว่าช่วงเวลาในการประกอบพิธีกรรมต่างกัน คือการได้ประทีปทำในช่วงเดือนออกพรรษา คือ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ส่วนพิธีกรรมจุดผางประทีปทำในช่วงเดือนยี่ของล้านนา (ตรงกับขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของภาคอีสาน กลาง และใต้) และเมื่อตรวจสอบจากตารางเปรียบเทียบประเพณี 12 เดือนของชนชาติไทย (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2541: 106) พบว่าบุญได้น้ำมันของลาวจัดขึ้นในเดือน 11 (ตรงกับอีสาน) ส่วนไทจีนจัดพิธีจุดประทีปรับพระเจ้าขึ้นในเดือน 12 (ตรงกับเดือน 11 ของอีสาน) ซึ่งคติการจุดประทีปนี้น่าจะมีเค้าที่มาของประเพณีจากที่เดียวกัน เพราะในอดีตล้านนากับล้านช้าง (ที่รวมเอาดินแดนภาคอีสานปัจจุบันไปด้วย) มีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมกันอย่างมาก ทั้งผ่านการเมืองการปกครองและศาสนา จึงมีความเป็นไปได้ว่าประเพณีจุดประทีปที่ทำให้ประทีปเป็นรูปดินกามีจุดเริ่มต้นจากที่เดียวกัน แม้เดือนที่ประกอบพิธีกรรมจะไม่ตรงกันทีเดียว คือเดือน 11 และเดือน 12 ที่กล่าวถึงในตำนานกาเผือกก็กล่าวมาให้จุดประทีปใน 2 เดือนนี้ ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์แบบเรื่องกาเผือก ที่ถูกนำมาอธิบายการจุดประทีปดินกาที่ปรากฏทั้งในภาคเหนือและอีสานนี้ทำให้เห็นว่าบาทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในประเพณีมีความเชื่อมโยงในหลายภาค

ประเพณีลอยกระทงสายของจังหวัดตากก็ใช้ตำนานอธิบายว่าต้องฉีกด้ายเป็นรูปดินกาแล้วทำเป็นกระทงจุดแล้วปล่อยไปตามน้ำบูชาแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าในอดีต ตำนานลอยกระทงก็อธิบายเช่นเดียวกัน ส่วนประเพณีไหลเรือไฟก็มีการอธิบายว่ามีที่มาจากตำนานกาเผือกและการเอาด้ายดิบผูกไม้เป็นรูปดินกาลอยบูชาแม่กาเผือก ก็ปรากฏสัญลักษณ์ดินกาเช่นเดียวกัน

ดินกา สัญลักษณ์ที่ปรากฏในตำนานและพิธีกรรมที่มีที่มาจากตำนานกาเผือก ตอนที่แม่กาบอกลูกทั้ง 5 ให้พันด้ายเป็นรูปดินกาหรือทำสัญลักษณ์เป็นรูปดินกา คือเท้าของแม่กาเผือกแล้วจุดบูชา ทำให้มีการนำคติดังกล่าวมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว

สัญลักษณ์ดินกาที่ปรากฏดังกล่าวจึงมีความหมายในพิธีกรรม เพราะดินกานั้นก็คือเท้าของแม่ผู้ให้กำเนิดของพระโพธิสัตว์ทั้ง 5 การจุดประทีปรูปเท้าของมารดา จึงเปรียบเสมือนการบูชาคุณตามแบบธรรมเนียมของชาวพุทธหรือธรรมเนียมไทย เพราะการบูชาผู้ที่มีพระคุณหรือผู้มีศักดิ์สูงกว่าตน ดินกา จึงเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงถึงคำนิยมเรื่องความกตัญญูของคนไทย

ค่านิยมเรื่องความกตัญญูที่สะท้อนผ่านตำนานและพิธีกรรมจึงเป็นเสมือนเครื่องมือแสดง บรรทัดฐานทางสังคม ที่ให้ความสำคัญกับความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เพราะเมื่อแสดงความเคารพ บูชาคุณแม่กาเผือกด้วยการจุดประทิป ลอยกระทง หรือไหลเรือไฟแล้ว อานิสงส์ในการปฏิบัติบูชา ดังกล่าวจะทำให้มีความอยู่เย็นเป็นสุขในชาตินี้ และหากเกิดชาติหน้าจะได้เกิดในตระกูลร่ำรวย มี รูปร่างหน้าตาสวยงามดังกล่าว

จากคดีดังกล่าว ทำให้เห็นว่าแนวคิดการทำบุญในสังคมไทย นอกจากเป็นการทำบุญเพื่อ สะสมบุญและสืบทอดพระศาสนาแล้ว ยังมีพิธีกรรมที่มีความหมายแฝงถึงการทำบุญเพื่อบูชาคุณแม่ กาเผือก ผู้ที่ทำให้มีพระพุทธเจ้ามาโปรดพุทธศาสนิกชน และยังสะท้อนค่านิยมของสังคมเรื่องการมี ความกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิดแทรกอยู่ด้วย

4.1.5 ประเพณีทานตุง

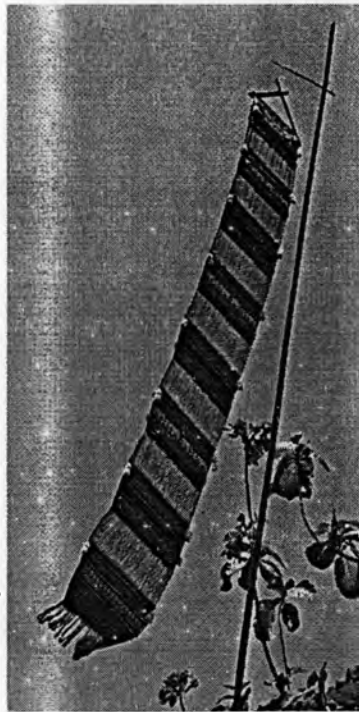
ตุง หรือ ทุง เป็นภาษาท้องถิ่นของภาคเหนือ ซึ่งหมายถึง ชง แต่ตุงของล้านนามีความ แตกต่างในด้านการใช้ประโยชน์กับชงที่รู้จักกันทั่วไปที่ใช้เป็นสัญลักษณ์บอกกลุ่มบอกจำพวก เพราะตุงในล้านนาจะหมายถึงเครื่องประดับและประกอบ พิธีกรรม มีลักษณะตรงกับภาษาบาลีว่า ปฎาก อันเป็นชงประเภทหนึ่งของอินเดีย คือมีลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดยาวแฉวนติดกับ เสาห้อยลงมา โดยใช้วัสดุในการทำหลายอย่าง เช่น ผ้า ไม้ กระดาษ สังกะสี ใบลาน เป็นต้น

ประเพณีทานตุงเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่สำคัญของชาวล้านนา โดยมีความเชื่อว่าตุงคือ สัญลักษณ์ของความดีและความเป็นสิริมงคล ชาวล้านนานิยมถวายตุงเพื่อเป็นพุทธบูชา เฉลิมฉลองศาสนสถาน ศาสนวัตถุ สะเดาะเคราะห์ สร้างกุศลให้ตนเอง และอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ ที่ล่วงลับไปแล้ว

อานิสงส์ของการสร้างตุง มีความเชื่อว่าการสร้างตุงจะช่วยไม่ให้คนรอกได้ขึ้นสวรรค์ ใ้ กลับมาเกิดในโลกมนุษย์จะได้เป็นใหญ่เป็นโต มีหน้าที่การงานที่ดี และถ้าสร้างอุทิศให้กับผู้ตาย ผู้ตายจะหลุดพ้นจากบาปกรรม

ชาวล้านนาอธิบายประเพณีทานตุงโดยอ้างถึงตำนานกาเผือก เช่นชาวไทลื้อ ที่เป็นชน พื้นเมืองกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งในล้านนา มีประเพณีทำตุงถวายวัด โดยเฉพาะ “ตุงผ้า” มีที่มาจากความ เชื่อทางศาสนาโยงกับตำนานเรื่องกาเผือกหรือพระเจ้าห้าตน ที่มีเนื้อหาเป็นคติธรรมเรื่องความ

กตัญญูทเวทที่มีต่อผู้ให้กำเนิด คือพ่อแม่ โดยอ้างอิงมาจากตำนานว่า ดุงเป็นสัญลักษณ์ของการอุทิศส่วนกุศลไปถึงพ่อแม่ ไข่มุก อุทขาลี (2545: 28-33) กล่าวว่า วัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทยเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาประการหนึ่ง คือความเชื่อเรื่องการทำบุญ โดยถวายสิ่งทอแก่วัด โดยเฉพาะดุงผ้าที่นิยมทำกันอย่างแพร่หลายความเชื่อทางศาสนา ซึ่งเป็นที่มาของการทอดุงผ้าถวายวัดของชาวไทยสืบมาจากตำนานพื้นบ้านเรื่องกาเผือก เนื้อหาของตำนานเรื่องนี้มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ตำนานพระเจ้าห้าตน อันได้แก่พระพุทธเจ้าทั้งห้า คือพระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระโคตมะและพระอริยเมตไตรย เนื้อเรื่องเน้นคติธรรมด้านความกตัญญูทเวทที่มีต่อพระคุณของพ่อแม่ โดยการทำดุงเป็นสัญลักษณ์ ของการอุทิศส่วนกุศลไปถึง

ภาพ 2 ดุงที่ใช้ในพิธีทางศาสนาของล้านนา

เรื่องกาเผือกนี้เป็นตำนานอธิบายส่วนประกอบของดุงว่าหมายถึงพระพุทธเจ้า 5 องค์ ดังนี้ หัวดุง คือ ไม้ซักผ้าแทนคนซักผ้าหรือพระอริยเมตไตรย รูปไก่และส่วนบนของดุงแทนไก่ คือพระกกุสันธะ รูปนาคคือลำตัวที่ยาวของดุง และใบไซ (ครีบของดุง) แทนนาคหรือพระโกนาคมนะ ส่วนลวดลายตารางเกิดเต่าหรือสีเหลี่ยมขนมเปียกปูน คือพระกัสสปะ หมากตาวัวหรือลูกกลมประดับดุงแทนวัว คือพระโคตมะ

4.2 ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับไสยศาสตร์

การสร้างสรรคสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน หลายสิ่งล้วนได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางศาสนา อาจกล่าวได้ว่า ศาสนาเป็นตัวกำหนดพื้นฐานทางความคิดความเชื่อให้กับผู้คนในสังคม ดังที่ ศศ สันตสมบัติ (2540:199) กล่าวว่า “...ศาสนามีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ ศาสนาโยงใยกับสถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลแทรกซึมเข้าสู่ทุกปริมณฑลของสังคมวัฒนธรรม และประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์” ซึ่งหากมองจากระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับสังคม ก็จะพบว่า ความเชื่อทางศาสนามีบทบาทต่อการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในหลายเรื่อง เช่น การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตต่าง ๆ เป็นต้น

คำว่าไสยศาสตร์ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 1236)ให้ความหมายว่า ไสย ลัทธิอันเนื่องด้วยเวทมนตร์คาถาซึ่งเชื่อว่าได้มาจากพราหมณ์ ส่วนไสยศาสตร์หรือไสยเวท คือ ตำราทางไสย, วิชาทางไสย คณั ไซโยธา(2546: 79) อธิบายว่า ไสย แบ่งออกเป็นไสยขาว เรียกว่า มายิกขาว อันหมายถึงวิชาลึกลับ ใช้เวทมนตร์ไปในทางที่ดี เช่นทำเครื่องรางของขลังป้องกันภัยอันตราย หรือปลูกเสกเมตตามหานิยมและอิทธิวิธี เป็นต้น และเป็นไสยดำ เรียกว่า มายิกดำ หมายถึงวิชาลึกลับใช้เวทมนตร์ไปในทางชั่วร้าย เช่น ทำเสน่ห์ยาแฝด ผังรูป ปล่อยศุม บังคับวิญญาน เช่น เลี้ยงผี ดิรัจฉานวิธี เป็นต้น เมื่อรวมคำว่าไสยเข้ากับศาสตร์จึงหมายถึง ตำราหรือวิชาเกี่ยวกับศาสตร์ลึกลับ เกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ เวทมนตร์ คาถา อำนาจจิต เป็นต้น

ในการศึกษาเกี่ยวกับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับไสยศาสตร์ครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งประเด็นศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของตำนานที่มีต่อไสยศาสตร์ โดยแบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ

4.2.1.คาถาพระเจ้าห้าพระองค์

4.2.2. ยันต์และเครื่องรางของขลังพระเจ้าห้าพระองค์

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาว่าตำนานพระเจ้าห้าพระองค์มีบทบาททางด้านไสยศาสตร์ คาถา ยันต์ และเครื่องรางของขลังอย่างไร

4.2.1. คาถาพระเจ้าห้าพระองค์

คาถาหรือคาถาอาคม ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2542: 245)ให้ความหมายว่า คำเสกที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ความศักดิ์สิทธิ์ของคาถาในความเชื่อของคนไทยมีปรากฏอยู่มาก เช่น เชื่อว่าคาถาสามารถรักษาโรค ขับไล่สิ่งชั่วร้าย บันดาลให้คนมีความสุขหรือความทุกข์ ค้ำขายดี มีคนเมตตา เป็นต้น จากความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของคาถาดังกล่าวทำให้คนไทยนิยมท่อง เสก หรือสวดคาถา เพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมายตามคุณที่คาถานั้นระบุไว้

ในคติความเชื่อของสังคมไทยปรากฏคาถาอยู่มากมาย เช่น คาถา นะ จัง จัง มหาละลวย มหาระงับ มหาสะเดาะ แคล้วคลาด ฯลฯ ซึ่งคาถาต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นการผสมคำหรือที่เชื่อกันว่าเป็นถ้อยคำศักดิ์สิทธิ์ ที่อาจารย์ท่านต่าง ๆ ได้ผูกขึ้นหรือนำมาจากคัมภีร์ทางศาสนาต่าง ๆ โดยแต่ละคาถาอาจมีความสั้นยาวต่างกัน และมีเป้าหมายหรือพุทธคุณของคาถาต่างกันออกไป นับเป็นไสยศาสตร์อีกแขนงหนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่าคาถาอาคมเป็นที่มาของไสยศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย เพราะในการสร้างเครื่องรางของขลังหรือประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เช่น ทำเสน่ห์ยาแฝด เลี้ยงผี ปลูกผี ล้วนต้องใช้คาถาทั้งสิ้น และในบรรดาคาถาอาคมทั้งหลายทั้งปวงที่มีการศึกษาเล่าเรียนมาแต่ครั้งโบราณ คาถาพระเจ้าห้าพระองค์ถือเป็นคาถาที่สำคัญที่สุดคาถาหนึ่งที่ผู้เรียนทางไสยศาสตร์จะต้องเรียน จึงน่าสนใจว่าคาถาพระเจ้าห้าพระองค์มีที่มาจากแหล่งใด และคำ 5 คำ คือนะ โม พุท ธา ยะ ที่กล่าวกันว่าเป็นหัวใจพระเจ้าห้าพระองค์นั้นมีที่มาอย่างไร และหมายถึงอะไร

คาถาพระเจ้าห้าพระองค์ ประกอบด้วยอักษร 5 ตัว คือนะ โม พุท ธา ยะ เป็นคาถาหลักที่นิยมใช้มากที่สุด อาณิสสของคาถานี้มีพลาณาภาพมาก เป็นเป็นที่รู้จักกันดี จากการศึกษาพบว่ามีการนำคาถาพระเจ้าห้าพระองค์มาลงอักขระหรือสวดในหลายกรณี เช่น เขียนหรือจารลงบนเครื่องรางของขลัง ปลูกเสกเครื่องรางของขลัง หรือสวดป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ

การใช้นามของพระพุทธเจ้าไปเขียนเป็นพระคาถาของพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ มักใช้คำว่า นะ โม พุท ธา ยะ โดยเรียกคาถาบทนี้ว่า พระเจ้า 5 พระองค์ ซึ่งมาจาก พระพุทธเจ้า 5 พระองค์นั่นเอง

คาถาพระเจ้า 5 พระองค์ บางครั้งเรียกว่า แม่ธาตุใหญ่ ซึ่งเชื่อกันว่ามีพุทธคุณเหนือคาถาทั้งปวง รวมทั้งมีความเชื่อสืบต่อกันว่าผู้ใดที่ท่องหรือบริกรรมพระคาถาบทนี้ด้วยจิตอันสงบและมั่นคงแล้วจะมีพุทธคุณคุ้มครองครอบจักรวาล หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมี

พุทธคุณครบทุกด้าน เช่น เมตตามหานิยม แคล้วคลาด ป้องกันภัย มหาเสน่ห์ มหาอุด รวมทั้งไล่ภูตผี และใช้กันเสนียดจัญไรได้อีกด้วย

นอกจากนี้ ดวงธรรม โชนเชิดประทีป (2521: 247-254)ยังกล่าวถึงหัวใจ 108 ว่า หัวใจพระคาถาต่าง ๆ มี 108 คาถา พระคาถาปลุกเสกหัวใจ 108 นี้ โบราณจารย์ท่านถือว่า ยอดหัวใจของกรปลุกเสกสิ่งของทั้งหลาย มี จะ ะ กะ สะ หัวใจพระยาภาสลัก นะ มะ พะ ทะ คือหัวใจธาตุทั้งสี่ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) และ นะ โม พุท ธา ยะ นะ คือ พระกุกกุสันโธ โม คือ พระโกนาคม พุท คือ พระกัสสป ธา คือ พระศรีศากยมุนีโคดม และ ยะ คือ พระศรีอาริยะเมตไตรย์

แต่ในพระคาถาหัวใจพระเจ้าห้าพระองค์ ในหัวใจ 108 นี้ จะใช้ คำว่า นะ มะ พุท ธิง (ดวงธรรม โชนเชิดประทีป, 2521: 251 ชัยมงคล อุดมทรัพย์, 2510: 314) ซึ่งหัวใจ 108 เป็นหนึ่งในคาถาสำคัญในการปลุกเสกพระเครื่องพระพิมพ์ ซึ่งยังมี อิติปิโส 108 ตรินิสิงเห อิระเจ ปรณัง มหาราชใหญ่ และนิพพานสูตร พระพิมพ์จึงจะมีพุทธานุภาพอันยิ่งใหญ่ เพราะเป็นคาถาที่อาศัยบารมีพระพุทธรูปของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสำคัญ (พร้อม สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2512: 524) เกี่ยวกับคาถาสั้น ๆ จนเรียกว่าหัวใจเหล่านี้ ดวงธรรม โชนเชิดประทีป (2521: 245)กล่าวว่า หัวใจพระคาถานี้ หมายถึงคำย่อสั้น ๆ จากพระคาถาบทยาว ซึ่งการท่องบ่นให้จำได้จริง ๆ นั้นต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก พระโบราณจารย์จึงคิดย่อพระคาถาบทใหญ่ให้สั้นลง

จากคำอธิบายดังกล่าว ย่อมหมายความว่ายังมีพระคาถาบทยาวอยู่อีก ซึ่งจากการศึกษาพบว่าคาถาที่เรียกว่าพระเจ้าห้าพระองค์มีการผูกขึ้นหลายคาถา เช่น

พระคาถาพระพุทธเจ้า 5 องค์ (เทพย์ สาริกบุตร, 2522: 124-126)

อิติปิโส นะ โม พุท ธา ยะ ข้าไหว้พระพุทธกุกกุสันโธเจ้าเอ๋ย ช่วยข้าพเจ้าด้วยเถิดรา
ศัตรูมันจะมีมา ขอให้มันวินาศสันติ มะ เณฺติ มะ เณฺติ กิงกะระณา มะ เณฺติ อะ หัง ปิตัง พุทธะชานามิ
ธัมมะชานามิ สังฆะชานามิ ฯ

อิติปิโส นะ โม พุท ธา ยะ ข้าจะไหว้พระ โคนาคมเจ้าเอ๋ย ช่วยข้าพเจ้าเถิดรา ศัตรูมันจะมีมา
ขอให้มันวินาศสันติ มะ เณฺติ มะ เณฺติ กิงกะระณา มะ เณฺติ อะ หัง ปิตจมุค พุทธะชานามิ ธัมมะชานามิ
สังฆะชานามิ ฯ

อติปิโสณะโมพุทธาเย ข้าจะไหว้พระกัสสปเจ้าเอ๋ย ช่วยข้าพเจ้าด้วยเถิดรา ศัตรูมันจะมีมา
ขอให้มันวินาสสันติ ฆะณฺเฐสิ กิงกะระนา ฆะณฺเฐสิ อะหังปิตตา พุทธะชานามิ รัมมะชานามิ
สังฆะชานามิ ฯ

อติปิโสณะโมพุทธาเย ข้าจะไหว้พระสมณโคดมเจ้าเอ๋ย ช่วยข้าพเจ้าด้วยเถิดรา
ศัตรูมันจะมา ขอให้มันวินาสสันติ ฆะณฺเฐสิ ฆะณฺเฐสิ กิงกะระนา ฆะณฺเฐสิ อะหังปิตฺตํ พุทธะชานามิ
รัมมะชานามิ สังฆะชานามิ ฯ

อติปิโสณะโมพุทธาเย ข้าจะไหว้พระศรียริยโมคฺคิเจ้าเอ๋ย ช่วยข้าพเจ้าด้วยเถิดรา
ศัตรูมันจะมีมา ขอให้มันวินาสสันติ ฆะณฺเฐสิ ฆะณฺเฐสิ กิงกะระนา ฆะณฺเฐสิ อะหังปิตฺตํ พุทธะชานามิ
รัมมะชานามิ สังฆะชานามิ

พระคาถาบทนี้ ท่านให้สวดทุกวัน กันสารพัดศัตรู จะทำอันตรายแก่เรามิได้เลย
เห็นหน้าเราเข้า บังเกิดการงงววย จังงงสิ้นแล ฯ

คาถาพระเจ้า 5 พระองค์ ของหลวงพ่อดุสิต วัดโสธรวราราม (พ. สุวรรณ, 2540: 111)

“นะทรงฟ้า โมทรงดิน พุทธทรงสินธุ์ ธาทรงสมุทร ยะทรงอากาศ
พุทฺธังแคล้วคลาด รัมมังแคล้วคลาด สังฆังแคล้วคลาด ศัตรูภัยพาล วินาสสันติ”
“นะกาโร กุกกุสันโธ สิโรมฺฆเณ โมกาโร โกนาคะมะโน นานาจิตเต
พุทฺธกาโร กัสสโป พุทฺโธ จะ ทะเวเนเต ธากาโร ศรีศากกะยะมุณีโคตะโม
ยะกันเต ยะกาโร อะริยะเมตตริโย ชิวหาทีเต ปัญฺจะพุทฺธา นะมามิหัง”

เมื่อวิเคราะห์ที่มาของคาถาหัวใจพระเจ้าห้าพระองค์ พบว่าคำ นะ โม พุท ธา ยะ ไม่ได้อยู่ใน
ในหัวใจ 108 ส่วนคาถาที่ปรากฏในคาถาของวัดโสธรวรารามนั้นพบว่าเป็นคาถาที่ถอดมาจาก
คัมภีร์ ปถมัง ซึ่งเป็นหนึ่งในยอดของคัมภีร์ทางวิชาอาคม คือบทที่ว่า นะกาโร กุกกุสันโธ สิโรมฺฆเณ
โมกาโร โกนาคะมะโน นานาจิตเตพุทฺธกาโร กัสสโป พุทฺโธ จะ ทะเวเนเต ธากาโร ศรีศากกะยะ
มุณีโคตะโม ยะกันเต ยะกาโร อะริยะเมตตริโย ชิวหาทีเต ปัญฺจะพุทฺธา นะมามิหัง พ. สุวรรณ
(2547:186) กล่าวว่า ในสมัยโบราณใครจะเล่าเรียนวิชาอาคมจำเป็นต้องเริ่มเรียนคัมภีร์ปถมังก่อน
จากนั้นจึงค่อยเรียนคัมภีร์ อีระเจ ตรีนิสิงเห ฯลฯ และความสำคัญในคัมภีร์ปถมังก็ขึ้นอยู่กับยอด
คาถา นะ โม พุท ธา ยะ นั่นเอง

ในวรรณคดีไทยที่กล่าวกันว่ามีกรกล่าวถึงไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลังมากที่สุดอย่าง
ขุนช้างขุนแผน ก็มีบทที่กล่าวถึงคาถापถมังอยู่ คือบทที่ว่า ครานั้นจึงโถมเจ้าเณรแก้ว แต่เพลแล้ว

ทำผงคินสออยู่ ปถมังตั้งเพียรเรียนต่อครู...จากวรรณคดีเรื่องนี้หมายความว่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์ที่สะท้อนผ่านคาถาพระเจ้าห้าพระองค์นี้มีมานาน อย่างช้าที่สุดก็คือดินกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีการประพันธ์เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนขึ้น เพราะคาถาพระเจ้าห้าพระองค์เป็นหัวใจสำคัญในคัมภีร์ปถมัง ตัวอย่างของคาถापถมัง (ชัยมงคล อุดมทรัพย์, 2510: 354-357) เช่น

ยันต์ปถมังทำผงมหาเสน่ห์ ให้เสกด้วยคาถานี้ 3-7 คาบ

ปะดะมังพินรุ้งงาช้าง ทุดิยังทันทะมะวะจะตะติ ยังเพททะกันเจวะ จัตตุถังอังกุสัมพะวัง
ปัญจะสิริสังชาตัง นะกาโรโหติสัมพะโวจมาเกิดเป็นนะ อุณาโลมาปะชะยะเต
อะสังวิสุโลปุสะพุกะ ปะติมาโรมาปะติมาโลมา นะเมตตา โมกรุณา พุทปราณี ธา ยินดี ยะเอ็นดู

นะปะมังทำผงเสกด้วยพระคาถานี้ใช้ได้ 108 ทางเมตตามหานิยม เขียนใส่กระดานชนวน
ลบผงไว้ใช้

นะ เมตตา ปะตะตัง พินรุ้งงาช้าง
โม กรุณา ทุดิยังทันทะเมวะจะ
พุท ให้ประจักษ์ตะติยัง เพททะกันเจวะ
ธา ยินดี จัตตุถังอังกุสัมพะวัง
ยะ เอ็นดู ปันจะมังปะสิริสังชาตัง
นะ เมตตากราโรโหติสัมพะโว

จากตัวอย่างคาถापถมังดังกล่าว ซึ่งให้เห็นว่าคาถาพระเจ้าห้าพระองค์ 5 คำ มีบทบาทอย่างมากในเรื่องเกี่ยวกับคาถาศักดิ์สิทธิ์ โดยมีที่มาจากคัมภีร์ปถมังดังกล่าว ซึ่งให้เห็นว่าความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์มีมานานในสังคมไทย ซึ่งการใช้คาถาพระเจ้าห้าพระองค์มีทั้งการใช้ปลุกเสกพระเครื่อง ปลุกเสกหม้อยาสมุนไพรรักษาโรคภัยต่าง ๆ ให้คนรักคนหลง หรือแม้แต่เป็นคาถากำบังกาย สะกดศัตรูก็ยังได้ ตามคติโบราณจึงเชื่อว่าคาถาพระเจ้าห้าพระองค์นี้เป็นแม่ธาตุใหญ่ คือเป็นต้นกำเนิดของคาถาอีกมากมาย

ส่วนที่มาของพระคาถาพระเจ้า 5 พระองค์ 5 คำนั้น เมื่อดูจากคำแปลของคำว่า นะ โม พุท ธา ยะ ที่แปลได้ว่า “ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย” ซึ่งเป็นคำกลาง ๆ และมักมีผู้อธิบายว่าเป็นคำที่ใช้กล่าวบูชาพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ในภทรกัป เช่น ภทรวรรณ วันทนชัยสุข

(2546: 30) อธิบายว่า นะ โม พุท ธา ยะ เป็นคำกลาง ๆ ไม่ได้ระบุว่าเป็น 5 แต่ก็นับเป็นบทไหว้ พระพุทธเจ้าห้าพระองค์ น่าจะเป็นเพราะนับได้อักษร 5 ตัว และพระพุทธเจ้า 5 พระองค์นั้นก็ หมายถึงพระพุทธเจ้าซึ่งได้อุบัติแล้วและจักอุบัติในภวทรกัป การอธิบายดังกล่าวก็อาจทำให้การ กล่าวถึงที่มาของคำนี้ดูไม่ชัดเจนนัก

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าคำทั้ง 5 นี้ น่าจะมีที่มาอยู่ 2 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 เป็นการเขียนโดยใช้ตัวย่อตามพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่สัมพันธ์กับธาตุ ทั้ง 5 (หนังสือพิมพ์ คมชัด ลึก ฉบับวันที่ 7 เมษายน 2548 หน้า 15) คือ

นะ หมายถึง พระกุกกุสันโธ ใช้เขียนแทน ธาตุน้ำ ซึ่งเรียกว่า อาโปธาตุ
 โม หมายถึง พระโกนาคม ใช้เขียนแทน ธาตุดิน ซึ่งเรียกว่า ปฐวีธาตุ
 พุท หมายถึง พระกัสสปะ ใช้เขียนแทน ธาตุไฟ ซึ่งเรียกว่า เคาฐธาตุ
 ธา หมายถึง พระสมณะโคดม ใช้เขียนแทน ธาตุลม ซึ่งเรียกว่า วาโยธาตุ
 ยะ หมายถึง พระศรีอาริยเมตไตรย เขียนแทน อากาศธาตุ

ประเด็นเกี่ยวกับการเทียบพระนามย่อกับธาตุทั้ง 5 ผู้วิจัยพบว่าในพุทธศาสนานิกาย มหายานก็ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของพระธยานิพุทธะและธาตุที่กำเนิดจากธยานิพุทธะนั้นไว้ และเมื่อเปรียบเทียบกับกายเนื้อของพระธยานิพุทธะทั้ง 5 (หรือพระชินพุทธะห้าพระองค์) พบว่า ธาตุในการอธิบายพระนามพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ข้างต้นกับธาตุที่เกิดจากธยานิพุทธะนั้นเมื่อนำมาจับคู่เปรียบเทียบพบว่าการจับคู่พระพุทธเจ้ากับธาตุต่างกัน และเมื่อนำคาถาบูชาหลวงพ่อโส ธรที่มีการกล่าวถึงธาตุกับพระนามพระพุทธเจ้าห้าพระองค์มาเทียบด้วยก็จะเห็นว่าต่างกันบาง ธาตุ ดังนี้

* ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน สุมาลี มหณรงค์ชัย. พระชินพุทธะห้าพระองค์, 2547.

พระนาม	ธาตุจากพระนามย่อ	ธาตุของพระยานีพุทธะ เทียบกับกายเนื้อ	ธาตุจากคาถาบูชาหลวง พ่อโสธร
นะ (พระกุกกุสันโธ)	น้ำ	อากาศ	ฟ้า
โม (พระโกนาคมนะ)	ดิน	ลม	ดิน
พุท (พระกัสสปะ)	ไฟ	ไฟ	น้ำ
ธา (พระโคตมะ)	ลม	น้ำ	สมุทร
ยะ (พระศรีอารยเมตไตรย)	อากาศ	ดิน	อากาศ

พระนามย่ออิงกับหลักธาตุทั้ง 5 นี้ เป็นไปได้ว่าอาจได้รับอิทธิพลของคติมหายานเรื่องพระธาตุที่เกิดจากชยานีพุทธะทั้ง 5 เมื่อพิจารณาว่าความผิดพลาดคลาดเคลื่อนสามารถเกิดขึ้นได้ในการถ่ายทอดเรื่องราว แม้จะเป็นแบบคัดลอกเอกสารหรือแบบท่องจำก็สามารถเกิดขึ้นได้ จึงเป็นไปได้ว่า คาถาพระเจ้าห้าพระองค์ 5 คำนั้นมีที่มาจากพระนามย่อดังกล่าว

แนวทางที่ 2 เกี่ยวกับที่มาของคาถา นะ โม พุท ธา ยะ เป็นคติที่อ้างถึงตำนานสร้างโลก (พ.ศ. 2547: 183-184) ดังนี้

ตามคัมภีร์โบราณตั้งแต่ต้นปฐมกัป โลกอยู่ในสภาวะสูญญตา เหตุเพราะเกิดไฟประลัยกัลป์เผาไหม้โลก เผาผลาญสรรพสิ่งจนหมดสิ้น แล้วบังเกิดฝนตกลงมาจนน้ำท่วมโลก ชำระล้างสิ่งต่างๆ ให้หมดสิ้นไป เวลานั้นคงเหลือแต่พรหมโลกที่รอดพ้นภัยพิบัติอันเกิดแต่ไฟไหม้โลกและน้ำท่วมโลก ขณะที่น้ำค่อย ๆ ลดลงจนบังเกิดเป็นแผ่นดินขึ้นมา ก็มีดอกบัวผุดขึ้นมา 5 ดอก ทำวสหนดีพรหมประทับอยู่บนชั้นพรหมโลกจึงทรงพิจารณาเล็งพระญาณลงมายังโลก ได้ทรงทอดพระเนตรดอกบัว 5 ดอก แต่ละดอกมีพระอักษระ นะ โม พุท ธา ยะ กำกับดอกละอักษระ ทรงทำวันทนาการแล้วตรัสรู้คำพยากรณ์ว่า กัปที่เกิดขึ้นใหม่นี้ชื่อว่าภัทรกัป จะมีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ 5 พระองค์ คือ พระกุกกุสันโธ (องค์ที่ 1) พระโกนาคมน์ (องค์ที่ 2) พระกัสสป (องค์ที่ 3) พระสมณะโคตม (องค์ที่ 4) และพระศรีอารยเมตไตรย (องค์ที่ 5)

4) และพระศรีอารียเมตไตรย (องค์ที่ 5) ท้าวสหบดีพรหมทรงเอาหญ้าคาทิ้งลงมา ทำให้บังเกิดเป็นแผ่นดินขึ้น ต่อจากนั้นก็บังเกิดมีมนุษย์, สัตว์ และพืชทั้งหลายสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ตำนานสร้างโลกดังกล่าวจึงเป็นที่มาของอักษระศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 5 ที่แทนพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ คือ นะ หมายถึง พระกุกกุสันโธ โม หมายถึง พระโกนาคมนะ พุท หมายถึง พระกัสสปะธา หมายถึงพระโคตมะ และ ยะ หมายถึง พระศรีอารียเมตไตรย ถือเป็นอักษระวิเศษที่บังเกิดขึ้นโดยไม่มีผู้ใดแต่งขึ้น จึงเชื่อกันว่าเป็นคาถาที่มีอานุภาพสูงสุดในบรรดาคาถาที่มุ่งภาวนาให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ (พ. สุวรรณ, 2547: 184) ซึ่งที่มาของคำทั้ง 5 คำนี้ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่อธิบายที่มาของคาถาพระเจ้าห้าพระองค์ ที่กลายเป็นคำหลักหรือหัวใจที่สามารถนำไปประกอบเป็นคาถาได้อีกมากมาย และให้คุณได้ทุกแนวทางไม่ว่าจะเป็น เมตตา มหาอุด มหานิยม แคล้วคลาดปลอดภัย สิริมงคล แปลงรูป คงกระพัน สะเดาะเชือกหรือ โชครวน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างคาถาพระเจ้าห้าพระองค์กับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ พบว่าในการกล่าวถึงคาถามีได้กล่าวถึงตำนานอย่างเด่นชัด แต่เข้าใจได้ว่าเมื่อกล่าวถึงคาถาพระเจ้าห้าพระองค์ ย่อมเป็นการอ้างอิงจากตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ เพราะกล่าวถึงพระพุทธเจ้าทั้ง 5 ที่มีพุทธคุณสูงยิ่ง โดยความศักดิ์สิทธิ์ของพระนามนี้อาจตีความได้ว่าเกิดจากที่มาของพระนามทั้งสองแนวทาง คือ มาจากธาตุทั้ง 5 ที่โยงถึงพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ด้วยเหตุที่ธาตุดังกล่าวนี้เป็นสิ่งให้เกิดสรรพชีวิต เมื่อพระพุทธเจ้าทั้ง 5 คือผู้ให้กำเนิดธาตุทั้ง 5 ที่ทำให้เกิดสรรพชีวิตขึ้นบนโลก ย่อมแสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่ความศักดิ์สิทธิ์ว่าพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ คือผู้ให้กำเนิดสรรพชีวิต และเมื่อพิจารณาตามตำนานสร้างโลกที่กล่าวว่าคำทั้ง 5 เกิดขึ้นเองโดยไม่มีผู้ใดผูกหรือแต่งขึ้น และเกิดขึ้นมาพร้อมกับการกำเนิดโลกหรือกำเนิดภรรพ์ ย่อมแสดงถึงความยิ่งใหญ่ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังปรากฏคติที่อ้างตำนานกาเผือกนการประกอบพิธีกรรม ดังที่เทพย์ สาริกบุตร (2522: 18-19) ได้กล่าวถึงวิธีการทำผ้าประเจียดแบบโบราณว่า "...จะทำผ้าประเจียด ขึ้นสักผืนหนึ่ง หรือเสี้ยนดัวหนึ่ง ก่อนอื่นที่จะลงนั้น จำเป็นต้องจัดหาผ้ามาเตรียม กระทำเสียก่อน ผ้าที่จะลงนั้นต้องเป็นผ้าบริสุทธิ์จริงๆ และผ้าที่บริสุทธิ์คือผ้าซก มหาบังสุกุลนั่นเอง เมื่อได้มาแล้วก็ต้องเอามาซักน้ำ น้ำที่ซกนั้น ถ้าจะให้ถูกจริงตามตำรับก็ต้องใช้น้ำที่ตักเอามาเมื่อเวลาเพ็ญกลางเดือน 12 เอามาซัก เมื่อเสร็จแล้วก็ทำการย้อมอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้น้ำที่ตักเอามาแล้วเอาน้ำมาย้อม เช่นว่านเพชรน้อย ว่านเพชรใหญ่ เป็นต้น เมื่อย้อมเสร็จแล้วจึงขัดผ้านั้นให้เรียบ (มักจะใช้ลูกสะบ้าขัดกัน) เวลาจะลงนั้น น้ำหมึกที่จะลงต้องมีผสมด้วย นอกจากนั้นก็ใช้ดีทั้ง 5 ผสมใส่ลงในหมึกอีกด้วย เช่นดีไก่ดำ

(พระกุกุสันโธ) คือ (พระโกนาคมน) คือเต้าตะนุ (พระกัสสป) คือวัวเถื่อน (พระโคตโม) คือเสือเหลือง (พระเมตตโย) เอามาผสมทำเป็นน้ำหมึกลงเสร็จแล้วจึงเริ่มลงได้” จากขั้นตอนการทำที่อ้างถึง ส่วนผสมของหมึกที่ทำจากดีไก่ดำ คือสัญลักษณ์พระกุกุสันโธผู้มีแม่เลี้ยงเป็นไก่ คือสัญลักษณ์ของพระโกนาคมนะที่มีแม่เลี้ยงเป็นนาคหรืองูใหญ่ คือเต้าตะนุ คือสัญลักษณ์ของพระกัสสปะผู้มีแม่เลี้ยงเป็นเต้า คือวัวเถื่อนคือสัญลักษณ์ของพระโคตโมผู้มีแม่เลี้ยงเป็นวัว และเสือเหลืองคือสัญลักษณ์ของพระศรีอาริยมตไตรยผู้มีแม่เลี้ยงเป็นราชสีห์ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเสือกกับราชสีห์เป็นสัตว์ในวงศ์หรือตระกูลเดียวกันและหาได้ง่ายกว่า เพราะในเมืองไทยไม่มีสิงโต หรือหากเป็นราชสีห์หรือสิงห์ในวรรณคดียิ่งเป็นไปได้เลย และดีของสัตว์ทั้ง 5 ชนิดนี้ก็อ้างอิงกับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในแบบเรื่องกาเผือกนั่นเอง

4.2.2. ยันต์และเครื่องรางของขลังพระเจ้าห้าพระองค์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 216)ให้ความหมายของคำว่าเครื่องรางไว้ว่า ของที่นับถือว่าป้องกันอันตราย ยังไม่ออกฟันไม่เข้า เช่น ตะกรุด ผ้ายันต์ เหล็กไหล ส่วนของขลัง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 173)ให้ความหมายไว้ว่า ของที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ที่เชื่อกันว่าอาจบันดาลให้สำเร็จ ได้ดังประสงค์ เครื่องรางของขลังจึงหมายถึงสิ่งที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ป้องกันอันตรายหรือบันดาลให้ประสบความสำเร็จนั่นเอง

เครื่องรางของขลังมีความผูกพันกับสังคมไทยมายาวนาน โดยเฉพาะสังคมพุทธศาสนา บรรดาเครื่องรางของขลังต่าง ๆ นับเป็นส่วนเสริมให้พุทธศาสนามีความสำคัญกับสังคมมากขึ้น นอกเหนือ ไปจากการให้คำชี้แนะสั่งสอนและสร้างประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ

คนไทยใช้ “เครื่องราง” เป็น “สิ่งชี้แนะ” เช่นเวลาจะทำอะไรก็จะอาศัยเครื่องรางเป็นสิ่งบ่งชี้ช่วยกำหนดการตัดสินใจ หรือคอยช่วยเหลือ ป้องกันอันตรายต่าง ๆ เช่น ขุนแผนและพราหมณ์ เมื่อจะออกรบก็ต้องเตรียมเครื่องรางไว้กับตัวมากมาย ดังตัวอย่าง

สะเอวคาคราตคคทีสีดา
ใส่เสื้อยันต์ลงองค์นารายณ์
ประจงจับประเจียดประจุพระ
ทั้งพ่อลูกผัดผงที่ลงยันต์

คล้องประจำตะกรุดทองทั้งสองสาย
เข็มขัดขมอมพรายคาคกายพลัน
โทกศิระษะทะมัดทะแมงดูแข็งขัน
แล้วเสกจันท์นมเฒ่าน้ำสว่างาม

เครื่องรางของขลังโบราณของไทยมีหลายชนิด เช่น ประคำ ผ้าประเจียด เบี้ยแก้ ยันต์ ปลัดขิก ตะกรุด ลูกอม กะลาตาเดียว เขี้ยวหมูตัน หนัสน้ำผากเสื่อ รักษม กุมารทอง แหวนพิรอด รูปเคารพต่าง ๆ เช่น รักษม กุมารทอง นางกวัก แม่โพสพ หรือ เสือ สิงห์ วัชรู ลิง หนุมาน ล้วนเป็นเครื่องรางของขลังทั้งสิ้น

ยันต์ ก็นับเป็นหนึ่งในเครื่องรางของขลัง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 898) ให้ความหมายของยันต์ไว้ว่า ตารางหรือลายเส้นเป็นตัวเลข อักษรหรือรูปภาพที่เขียน สัก หรือ แกะสลักลงบนแผ่นผ้า ผิวหนัง ไม้ โลหะ เป็นต้น ถือว่าเป็นของขลัง เช่น ยันต์ตรีนิสิงเห ยันต์พระเจ้า 5 พระองค์ , เรียกเสื่อ หรือผ้าเป็นต้นที่มีลวดลายเช่นนั้นว่า เสื่อยันต์ ผ้ายันต์, เรียกกิริยาที่ทำนั้นว่า ลงเลข ลงยันต์

ยันต์ถือได้ว่ามีปรากฏในสังคมไทยมานาน ในอดีตมีการใช้ประโยชน์จากยันต์เพื่อเป็นเครื่องป้องกันอันตรายในยามสงคราม ยามเดินทาง หรือเสริมมงคลให้กับตนเอง ยันต์ที่สร้างในช่วงเหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบมีโจรผู้ร้ายมาก พระเกจิอาจารย์ก็จะเขียนยันต์ที่มีพุทธคุณด้านป้องกันภัย แคล้วคลาด ส่วนยันต์ที่ออกในช่วงที่มีการค้าขาย ทำธุรกิจ พระเกจิอาจารย์ก็จะเขียนยันต์ที่มีพุทธคุณด้านเมตตามหานิยม ค้าขาย จึงถือได้ว่ายันต์สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของคนไทยได้เป็นอย่างดี ยันต์พระเจ้าห้าพระองค์มีปรากฏอยู่บนเครื่องรางของขลังหลายประเภท เช่น พระเครื่อง ตะกรุด เสื่อยันต์ ผ้ายันต์

พระเครื่อง เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อถือเป็นเครื่องรางเพื่อให้เกิดกำลังใจและความปลอดภัยในวิถีชีวิต คนไทยเชื่อว่าจะจะเป็นสิ่งคุ้มครองให้ปราศจากภัยอันตรายทั้งมวล รวมทั้งก่อให้เกิดความเมตตากรุณาแก่ผู้พบเห็นด้วย ปัจจุบันพระเครื่องหรือพระเครื่องรางนี้เป็นที่นิยมในกลุ่มพุทธศาสนิกชนไทยอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากมีการปลุกเสกหรือผลิตพระเครื่องในแต่ละปีจำนวนมาก หลายวัดหลายสำนักอาจารย์ และมีนิตยสารในวงการพระเครื่องมากกว่า 50 ฉบับ

ในการศึกษาเกี่ยวกับพระเครื่องผู้วิจัยพบว่าพระเครื่องเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์ 2 รูปแบบ คือ พระเครื่องที่ปรากฏรูปพระพุทธรูปพระเจ้าห้าพระองค์บนตัวพระเครื่อง และพระเครื่องที่ลงยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ ซึ่งพระเครื่องที่มีรูปของพระเจ้าห้าพระองค์ปรากฏบนพระเครื่องมีหลายวัดหลายเกจิอาจารย์ที่สร้างขึ้น เช่น พระเจ้าห้าพระองค์ หลวงพ่อโหน่ง วัดคลองมะดัน อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี, เหรียญพระเจ้าห้าพระองค์ หลวงพ่อหมุน วัดเขาแดงตะวันออก พัทลุง, พระเนื้อ

ชิน พิมพ์พระเจ้าห้าพระองค์ หลวงพ่อเนียม วัดน้อย สุพรรณบุรี, พิมพ์พระเจ้า 5 พระองค์ หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน จังหวัดนครสวรรค์

ส่วนพระเครื่องที่มียันต์พระเจ้าห้าพระองค์ปรากฏอยู่พบมากที่สุด ซึ่งทำให้เห็นความนิยมในยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ว่ามีมาก จากการศึกษาพระเครื่องในอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่ายันต์บนพระเครื่องทั้งด้านหน้าและด้านหลังที่ใช้กันบ่อยมากที่สุด คือ ยันต์ นะ โม พุท ธา ยะ พระเครื่องที่เขียนคาถาพระเจ้า 5 พระองค์ไว้ด้านหลังส่วนใหญ่เป็นพระเครื่องยอดนิยม เป็นที่ยอมรับของบรรดานักนิยมพระเครื่อง เช่น หลวงพ่ออุย วัดคงคาราม จ.เพชรบุรี ยันต์รูปว่าว ลง นะ โม พุท ธา ยะ, หลวงปู่เอี่ยม วัดหนัง ยันต์ห้า ลงด้วย นะ โม พุท ธา ยะ, เหรียญหลวงพ่อบุญโสธร (เดิมเขียนโสธร) พ.ศ.2460 ลงยันต์ นะ โม พุท ธา ยะ โดยเขียนแบบเรียงตัว, เหรียญหลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า จ.ชัยนาท ก็เขียนยันต์ นะ โม พุท ธา ยะ แบบเรียงตัว, เหรียญพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธ สร้าง พ.ศ.2481 ลง นะ โม พุท ธา ยะ ในรูปยันต์ 3 ยอด, เหรียญหลวงพ่อดำ วัดไร่ขิง สร้าง พ.ศ.2482, เหรียญหลวงพ่อวัดเขาตะเครา เพชรบุรี เป็นต้น

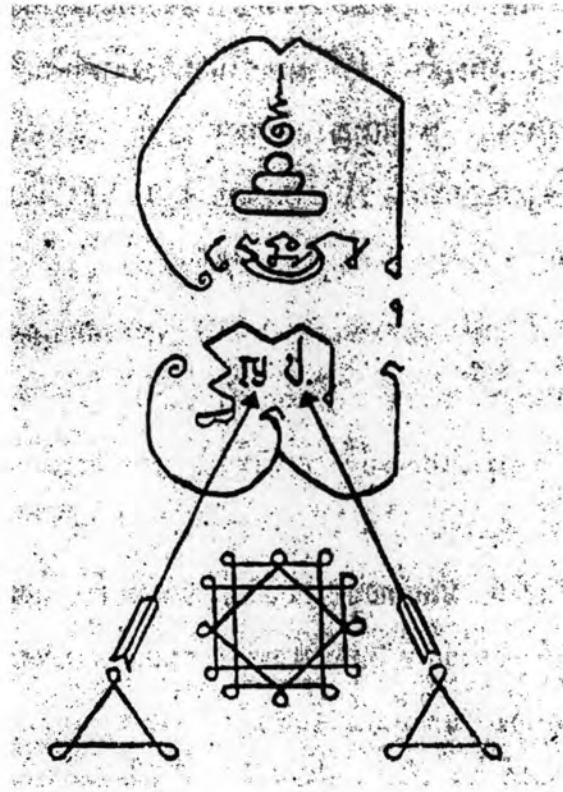
ภาพ 3 พระเจ้า 5 พระองค์ เนื้อดิน กรุวัดพระศรีมหาธาตุ จ.ลพบุรี

ภาพ 4 พิมพ์พระเจ้า 5 พระองค์ หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน

นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปที่เขียนยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ไว้ข้างหลัง เช่น พระแก้ว 3 ถู วัดรัตนชัย (จีน) อยุธา, พระสาม วัดเขาใหญ่ สุพรรณบุรี เป็นต้น

การนำพระคาถาพระเจ้า 5 พระองค์ในรูปของยันต์ลงบนพระเครื่องหรือพระพุทธรูปดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าพระเกจิอาจารย์ยุคโบราณ มีความเชื่อว่าคาถาหรือยันต์นี้เป็นคาถาสำคัญยิ่งในทางอิทธิปาฏิหาริย์และคติการสร้างพระเครื่องในปัจจุบันยังยึดคติเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น กล่าวคือ ในการสร้างพระเครื่องปัจจุบันนิยมนำยันต์พระเจ้าห้าพระองค์มาลงไว้หลังพระเครื่องเหมือนอย่างอดีต

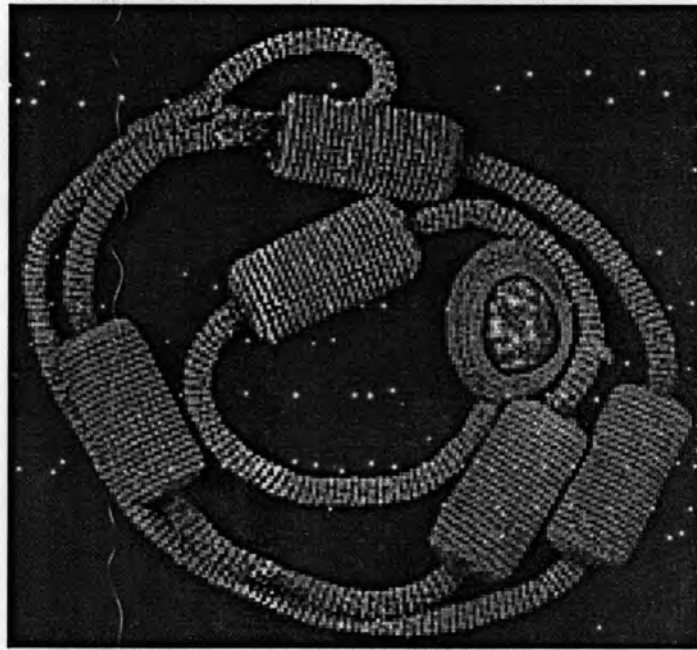

ภาพ 5 ยันต์นะพระเจ้า 5 พระองค์ จาก พระคัมภีร์ นะ 108 พิศดาร

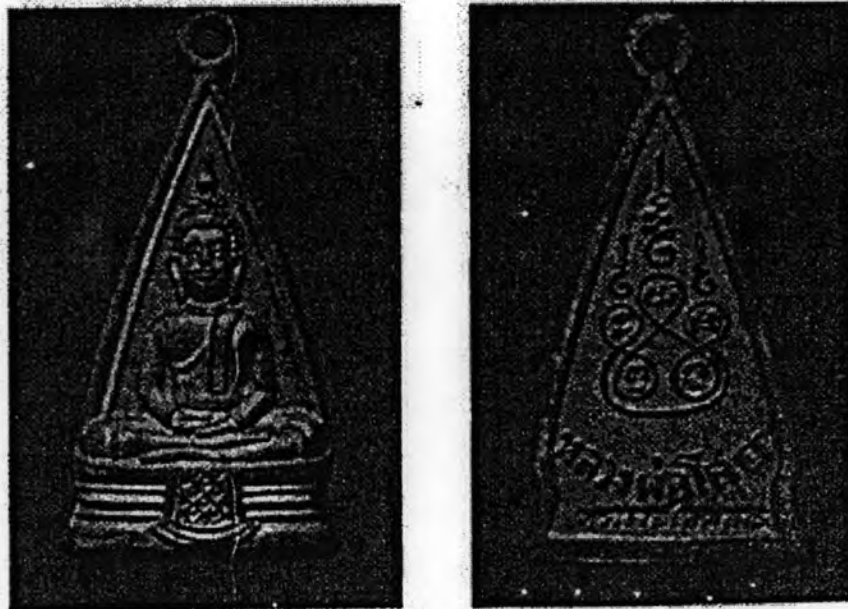

ภาพ 6 ยันต์พระเจ้า 5 พระองค์ เหริยกุลหวงปู่เือก วัดศาลีโ

ตัวอย่างการลงยันต์พระเจ้าห้าพระองค์อีกแบบ คือ ตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์ เป็นตะกรุดที่นิยมมากและบรรดาเกจิอาจารย์นิยมสร้าง ตัวอย่างตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์ที่เป็นที่นิยม เช่น ตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์ หลวงพ่อชนะ วัดคอนชัย พัทลุง เนื้อทองแดง, ตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์ วัดอ้อมน้อย เนื้อตะกั่ว, ตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์หลวงพ่อแสง วัดสว่างภพ ต.คลองสี่ อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี, ตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์ คุรุบาอินตา เจ้าอาวาสวัดวังทอง ต.เหมืองง่า อ.เมือง จ.ลำพูน, ตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์ หลวงปู่มี วัดमारวิชัย จ.อุษายา และตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์ หลวงพ่อเกิด วัดเขาดิน จ.ชัยนาท เป็นต้น โดยตะกรุดนี้จะลงอักขระนะ โม พุท ธา ยะและรูปยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ตามแบบที่นิยมลงไป

ภาพ7 ตัวอย่างตะกรุดพระเจ้าห้าพระองค์ทำจากไบลานที่มีการถักเชือกหุ้มตะกรุดทั้ง 5 อันแล้ว

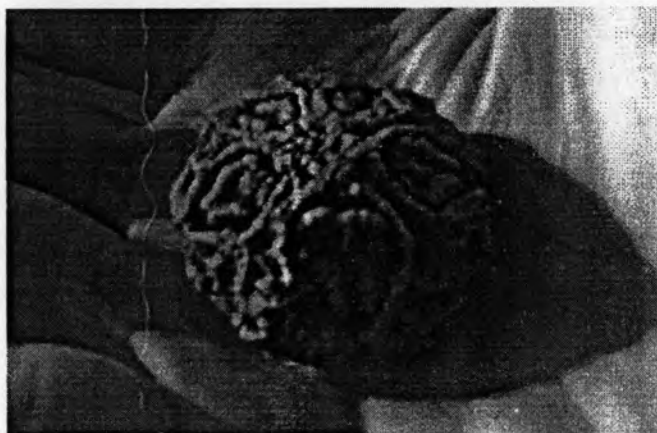
ภาพ8 เหรียญหลวงพ่อโสธร ฉะเชิงเทรา หลังยันต์พระเจ้าห้าพระองค์

จากการศึกษาจากกล่าวได้ว่าการสร้างพระเครื่องและเครื่องรางของขลังต่าง ๆ มีการอ้างอิงตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ และมีการใช้ความศักดิ์ของตำนานการเกิดของพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์มาอธิบายความศักดิ์สิทธิ์และพุทธคุณต่าง ๆ เช่นเดียวกับการใช้คาถาพระเจ้าห้าพระองค์เมื่อมองโดยภาพรวม เครื่องรางของขลังต่างมีการนำคาถาพระเจ้าห้าพระองค์มาปลุกเสกเครื่องรางของขลัง เครื่องรางของขลังก็มีการนำคาถาในรูปของยันต์มาลงไว้

นอกจากจะมีการสร้างเครื่องรางของขลังเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์หลายชนิดแล้ว ยังมีการนำพืชที่มีชื่อว่า “พระเจ้าห้าพระองค์” มาเป็นเครื่องรางและเชื่อว่ามีคุณวิเศษด้วย โดยเฉพาะส่วนเมล็ดของพืชชนิดนี้ที่มีความแปลกตรงที่เมื่อลอกเปลือกออกจะมีรอยบุ๋มตรงเมล็ดคล้ายกับพระเจ้าองค์นั่งหันพระเศียรชนกัน

เหตุที่เรียกว่าต้นพระเจ้าห้าพระองค์ มีที่มาจากเมล็ดที่เมื่อชูดเนื้อออกจนหมดแล้ว (เมล็ดแก่หรือแห้ง) จะเห็นลวดลายเหมือนมีพระ 5 องค์อยู่บนเมล็ด เมล็ดมีลักษณะเป็นวงกลมใหญ่กว่าเหรียญสิบบาทเล็กน้อย ผิวเปลือกนูนเป็นรูปที่จินตนาการว่าคือพระพุทธเจ้าห้าองค์หันพระเศียรชนกันที่ตรงศูนย์กลาง คนไทยโบราณจึงมักถือเป็นของขลัง มีไว้ติดป้องกันภัยอันตรายในการเดินทาง

เสริมสิริมงคล โชคลาภ และขจัดความชั่วร้ายต่าง ๆ ทำให้แคล้วคลาดจากอันตราย บางคนก็นำเมล็ดพระเจ้าห้าพระองค์ไปเข้าพิธีปลุกเสกเพิ่มอิทธิฤทธิ์ในทางอยู่ยงคงกระพัน

ภาพ 9 เมล็ดพระเจ้าห้าพระองค์

4.3 ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับศิลปกรรม

ตำนานหรือเรื่องราวทางศาสนาเป็นบ่อเกิดให้มีการสร้างสรรค์ศิลปะหลายแขนงที่เกี่ยวกับเรื่องราวจากตำนาน โดยเฉพาะตำนานทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระมาลัย พระอุปกุต หรือ นิทานชาดกต่าง ๆ ก็ล้วนทำให้เกิดการผลิตงานศิลปะขึ้นมาหลายแขนง

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ เป็นอีกตำนานหนึ่งที่มีอิทธิพลให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นการสร้างสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายทางศาสนาในรูปของวัตถุสัญลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องรางของขลังหรือวัตถุสัญลักษณ์ในประเพณีอย่างผางประทีป

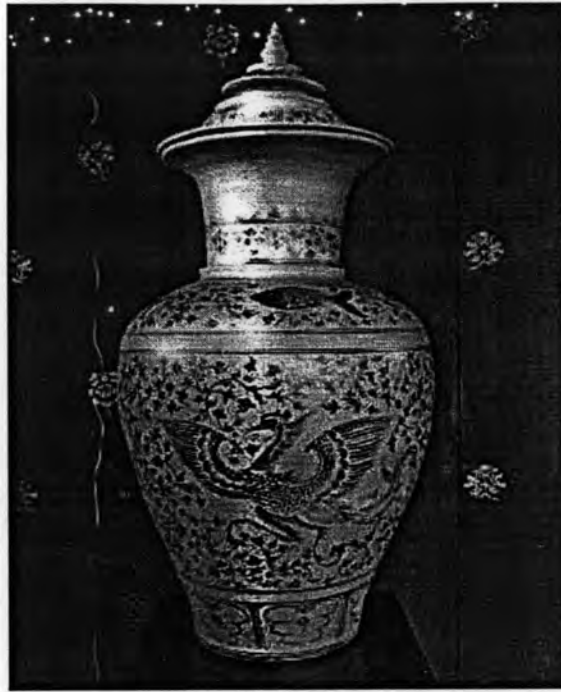
4.3.1 จิตรกรรมเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์

จากการศึกษาจิตรกรรมที่เกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์พบว่า มีจิตรกรรมหรือการวาดภาพเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์ปรากฏอยู่ทั้งที่เป็นจิตรกรรมฝาผนัง ภาพวาดบนวัตถุต่าง ๆ เช่น ตุง หรือ

บนเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ภาพจิตรกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของตำนานที่มีต่อชุมชนหรือช่างผู้รังสรรค์งาน

จิตรกรรมเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์มีปรากฏตามสถานที่ทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ที่ปรากฏตามแหล่งชุมชนบ้าง เพื่อเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก น่าจะเป็นเพราะว่าตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ไม่ใช่เรื่องหลักในทางศาสนา บางแบบเรื่องเป็นตำนานเฉพาะกลุ่ม จึงทำให้มีปรากฏในบางชุมชนเท่านั้น ต่างจากพุทธประวัติหรือทศชาติชาดกที่มีการสร้างสรรค์จิตรกรรมเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มาก ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าจิตรกรรมที่พบมีหลายลักษณะ อาทิ จิตรกรรมฝาผนัง เช่นที่โพธิสถานมงคลธัญ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปพระเจ้าห้าพระองค์ ภาพบนผืนดุง พบในภาคเหนือ มีการทำดุงและวาดภาพเกี่ยวกับตำนานกาเผือกลงบนดุง ลวดลายบนเครื่องปั้นดินเผา พบที่บ้านเวียงกาหลง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นการนำตำนานมาสร้างเป็นสินค้า และเป็นการอธิบายถึงประวัติชุมชน โยงกับตำนานกาเผือก เล่าว่าบ้านเวียงกาหลงคือสถานที่ที่แม่กาเผือกออกมาหาอาหารแล้วหลงทางกลับรังไม่ได้ เป็นการนำตำนานมาสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน และสามารถนำไปสู่การสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าและใช้อธิบายความเก่าแก่ของชุมชนได้

จิตรกรรมที่พบทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของตำนานที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์จิตรกรรมขึ้น ซึ่งแม้ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์จะมีการถ่ายทอดมานาน แต่ในปัจจุบันก็ยังมีอิทธิพลในสังคมไทยอยู่ ดังที่ปรากฏงานจิตรกรรมปัจจุบันดังกล่าว ผลงานจิตรกรรมที่ปรากฏในงานศึกษาคครั้งนี้จะเป็นงานสมัยใหม่ มีอายุไม่มากนัก

ภาพ 10แม่กาเผือกในจินตนาการของชาวเวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

4.3.2 ปฏิมากรรมเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์

ผู้วิจัยพบว่าอิทธิพลของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ที่มีต่องานปฏิมากรรมมีทั้งงานสร้างสรรค์ในระดับชาวบ้านและระดับช่างชั้นสูง โดยเฉพาะในระดับชาวบ้านจะพบมาก คือมีการปั้นรูปพระเจ้าทั้ง 5 พระองค์ เพื่อไว้เคารพสักการะตามวัด หรือตามสถานที่ที่มีการอ้างถึงตำนานนี้ เช่น บริเวณสำนักพระศรีอริย์ บ้านธาตุ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ที่นั่นมีการปั้นรูปพระเจ้าห้าพระองค์เพื่อสักการะ ตามการอ้างตนเป็นพระศรีอริย์ของเจ้าสำนัก หรือที่ โปธิสถานมงคลธัญเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของผู้ที่นับถือพุทธศาสนาแบบจีน ผู้ก่อตั้งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ที่มีพระพุทธรูปพระเจ้าห้าพระองค์งานศิลปะแบบจีนไว้ให้ผู้ศรัทธาไปเคารพสักการะอยู่ภายในอาคาร ซึ่งมีการอ้างอิงเรื่องราวของตำนานกาเผือกปรากฏอยู่ในความเชื่อในการสร้างสถานที่นี้ด้วย ซึ่งการอ้างถึงพระพุทธรูปทั้ง 5 พระองค์ของสถานที่ทางศาสนาของนิคมมหานานเช่นนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อของมหานานเกี่ยวกับธยานิพุทธรูปทั้ง 5 พระองค์ โยงกับกายเนื้อในรูปมนุษย์ดังที่อภิปรายไปแล้ว และเมื่อนำมาผสมกับคติเรื่องแม่กาเผือกที่แพร่กระจายอยู่ในภูมิภาคนี้มานาน จนไม่อาจตรวจสอบได้ว่าเป็นคติของมหานานหรือหินยานหรือเป็นนิทานที่สร้างขึ้นเอง จึงทำให้เกิดพระพุทธรูปแบบมหานานที่อ้างอิงตำนานในท้องถิ่นดังกล่าว

ภาพ 11 ปฏิมากรรมพระเจ้าห้าพระองค์ ณ โปธิสถานมงคลธัญ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ

จากการศึกษาพบว่ายังมีการจัดสร้างพระพุทธรูปพระเจ้าห้าพระองค์ในหลายที่ เช่นวัดแดนสงบอาราม จังหวัดนครราชสีมา หรือการสร้างพระพุทธรูปพระเจ้าห้าพระองค์ ของมูลนิธิพระเจ้าห้าพระองค์ ที่กล่าวว่าผู้สร้างจะได้านิสงส์สะสมบุญไปเกิดยังโลกพระศรีอารีย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างพระพุทธรูปพระพุทธเจ้าบางองค์ โดยเฉพาะ พระศรีอารีย์ ที่พบมากที่สุด เช่น พระศรีอารีย์ วัดท่าซุง จังหวัดอุทัยธานี หรือ พระกฤษณ์ โธ วัดป่าเลไลย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

จากคติการสร้างพระพุทธรูปพระเจ้าห้าพระองค์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าตำนานพระเจ้าห้าพระองค์มีบทบาททำให้เกิดการสร้างงานประติมากรรม โดยเฉพาะพระพุทธรูปขึ้น แต่งานปฏิมากรรมที่พบจะเป็นงานสมัยใหม่ ไม่พบงานปฏิมากรรมสมัยโบราณที่รวมพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ไว้

4.3.3 สถาปัตยกรรมเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์

งานสถาปัตยกรรมคืองานก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง อาคาร ซึ่งเป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่ง จากการศึกษาพบว่ามีตัวอย่างสถานที่ที่ได้รับอิทธิพลของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ ดังนี้

1) พระธาตุเชิงชุม

พระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร เป็นพระธาตุที่มีความเชื่อว่าเกี่ยวข้องกับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ ว่าเป็นศาสนสถานที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ตามตำนานมุขปาฐะเรื่องกาเผือกว่าเป็นที่มาของการสร้างพระธาตุ

จากนิทานกาเผือกที่กล่าวว่าพระพุทธเจ้าสมณโคดมได้ทรงเล่าให้พระอานนท์เถระเจ้าและพระภิกษุพุทธสาวกฟัง เป็นเพียงมูลเหตุการสร้างพระธาตุเชิงชุม เป็นการอธิบายให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ในภัทรกัปนี้จะมาประทับรอยพระบาทไว้ที่พระธาตุเชิงชุมตามข้อตกลงของโพธิสัตว์ทั้ง 5 แต่ในเนื้อเรื่องของนิทานกาเผือกก็ไม่ได้เน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์กับพระธาตุเชิงชุมว่าจะมีการมาประทับรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ณ พระธาตุเชิงชุม และในนิทานกาเผือกก็กล่าวเพียงว่าพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ ได้มาบังเกิดเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อสะสมบารมีบำเพ็ญเพียรเป็นพระพุทธเจ้าสืบไป

นอกจากตำนานกาเผือกยังมีตำนานพระธาตุพนมกล่าวถึงพระพุทธเจ้าสมณโคดมได้เสด็จมาบริเวณแม่น้ำโขงพร้อมด้วยพระอานนท์เถระเจ้า ในบทนำของหนังสืออุรังคธาตุ ตำนานพระธาตุพนม พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ (2544: บทนำ) กล่าวว่า

ก่อนที่พระพุทธเจ้าสมณโคดมจะนิพพานได้เสด็จมาพร้อมกับพระอานนท์เถระเจ้าได้หยุดพักที่หนองคันแทเสื่อน้ำ คือเวียงจันทน์ในปัจจุบัน และพระพุทธองค์ได้ทรงพยากรณ์เรื่องราวของบ้านเมืองในบริเวณนี้ว่า จะเกิดเหตุการณ์ขึ้น 2 ระยะ คือ ระยะเวลาร่วมสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชของอินเดีย จะเป็นเวลาของการสร้างเมืองเวียงจันทน์ และอีกระยะหนึ่งพระอรหันต์ได้นำพระบรมสารีริกธาตุส่วนต่าง ๆ ของพระพุทธองค์มาประดิษฐานไว้ ณ ที่บริเวณแถบนี้ และพระองค์ได้เสด็จกลับหลังจากได้พยากรณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ให้พระอานนท์เถระเจ้าฟัง พระพุทธองค์ได้เสด็จผ่านตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำโขงได้เกิดนิทานปรัมปราตามสถานที่ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธองค์ถึงการเสด็จผ่านตามสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้คือแคว้นศรีโคตรบูรในปัจจุบัน อยู่ในเขตอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ลงมาทางใต้ในบริเวณตัวจังหวัดนครพนมและฝั่งลาว เป็นเพียงข้อสันนิษฐานของนักวิชาการ และพระพุทธองค์ไปพำนักที่คอยกัปปคีรีหรือ ภูคำพร้าว คือที่ตั้งพระธาตุพนมในปัจจุบัน พระยาศรีโคตรบูรมารับเสด็จทูลเชิญพระพุทธองค์เสด็จเข้าเมืองและพระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ให้พระอานนท์เถระเจ้าฟังว่า ในอนาคตพระยาศรีโคตรบูรจะได้มาเกิดที่เมืองร้อยเอ็ดประเทศชาติหนึ่ง ในชาตินี้จะได้สถาปนาพระอุรังคธาตุ คือ กระดูกหน้าอกของตถาคตเอง

ไว้ที่คอกกับคิริและพระพุทธรองค์ได้เสด็จกลับมาแะที่เมืองหนองหารหลวง พระเจ้าสุวรรณภิงคาร เจ้าเมืองมารับเสด็จพระพุทธรองค์ ได้ทูลอาราธนาฉันทเพลที่ปราสาท เมื่อพระพุทธรองค์เสด็จพุททกิจ ได้เทศนาสั่งสอนพระเจ้าสุวรรณภิงคารและได้ประทับรอยพระบาทได้ทรงทำปาฏิหาริย์ให้ดวงแก้ว ออกมาจากรอยพระบาท เมื่อพระเจ้าสุวรรณภิงคารเห็นเกิดความอัศจรรย์ พระพุทธรองค์ได้ตรัสว่า ดวงแก้วทั้ง 4 ดวง คือ พระพุทธรเจ้ากุกสันโธ พระพุทธรเจ้าโกนาคมโน พระพุทธรเจ้ากัสสโป และดวงแก้วสุดท้ายคือตถาคตเอง ณ สถานที่แห่งนี้เคยประทับรอยพระพุทธรเข้ามาแล้วถึง 3 พระองค์ รวมถึงของตถาคตด้วย พระเจ้าสุวรรณภิงคารได้กราบทูลถามพระพุทธรองค์ว่า ที่ประทับ รอยพระพุทธรบาทนั้นไว้ด้วยเหตุใด พระพุทธรองค์ได้ตรัสเล่าเรื่องบ้านเมืองที่มีศาสนา ปกคิมักอยู่ ระหว่างกลางบ้านเมืองและรอยพระพุทธรบาทย่อมเป็นที่หวงของหมู่เหล่าเทวดา พญานาค มนุษย์ และยังเป็นที่ตั้งของบ้านเมืองด้วย

ในตำนานพระอูรังคธาตุ ได้กล่าวถึงรอยพระพุทธรบาทของพระพุทธรเจ้ากุกสันโธยาว 3 วา กว้าง 1 วา รอยพระพุทธรบาทของพระพุทธรเจ้าโกนาคมโน และของพระพุทธรเจ้ากัสสโปยาว ลดหลั่นกันไปตามลำดับ ส่วนรอยพระพุทธรบาทของพระพุทธรเจ้าสมณโคดมยาว 1 วา 2 สอกสั้น กว่ารอยพระบาทของพระพุทธรเจ้าทั้ง 3 พระองค์ รอยพระพุทธรบาทของพระพุทธรเจ้าพระศรีอริยเมต ไตย ยังไม่ได้กล่าวถึงลักษณะรอยพระพุทธรบาท เพียงกล่าวจะมาปรากฏอยู่ ณ ที่แห่งนี้ คือ ที่พระ ชาติเชิงชุมเป็นรอยพระพุทธรบาทที่ 5 ของพระพุทธรเจ้าองค์ในภัททกัป หลังจากทีพระพุทธรองค์ได้ ทรงเล่าเรื่องพระพุทธรบาทของพระพุทธรเจ้าทั้ง 5 พระองค์ ทำให้พระเจ้าสุวรรณภิงคารและพระ นางนารายณ์เจงเวง เกิดศรัทธาเลื่อมใสได้สร้างอุโมงค์ด้วยหินครอบปิดรอยพระพุทธรบาทพร้อม ด้วยมงกุฎทอง

ตำนานพระอูรังคธาตุ กล่าวว่าพระเจ้าสุวรรณภิงคารศรัทธารอยพระพุทธรบาทของ พระพุทธรเจ้าทั้ง 4 พระองค์ จึงสร้างสถูปปิดรอยพระพุทธรบาทไว้ภายในเป็นอุโมงค์ เป็นส่วนที่ เก็บรอยพระพุทธรบาทของพระพุทธรเจ้า คือ บริเวณพระชาติเชิงชุมองค์ปัจจุบัน และจะรวมถึงรอย พระพุทธรบาทของพระพุทธรเจ้าพระศรีอริยเมตไตยอีกองค์หนึ่งในอนาคตจะมาประทับรอยพระพุทธร บาทไว้ที่พระชาติเชิงชุม

2) พระธาตุวัดพระเกิด

วัดพระเกิดอยู่ในหมู่บ้านแม่เลียบ หมู่ที่ 8 ตำบลทุ่งฮั่ว อำเภอวังเหนือ จังหวัด เชียงราย นับเป็นวัดโบราณแห่งหนึ่ง อดีตที่วัดนี้เป็นวัดเอก มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วัดพระเกิดมีโบราณสถานที่สำคัญคือ พระเจดีย์ ซึ่งมีความสูงถึง 36 เมตร ฐานกว้าง 18 เมตร ส่วนบนสุดของเจดีย์ที่ต่อจากฉัตรจะมีรูปปั้นแม่กาทองเด่นเป็นสง่า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเจดีย์วัดพระเกิด บริเวณพระเจดีย์มีขนาดกว้างมีกำแพงอยู่สองชั้น คือกำแพงชั้นใน (กำแพงแก้ว) ส่วนกำแพงชั้นนอกทำด้วยศิลาแลง บริเวณลานพระเจดีย์ปูด้วยหิน ตัวเจดีย์ประดับด้วยแก้วทั้งองค์ มีฉัตรข้างบนและฉัตรล่างอีก 4 ฉัตร แต่ละฉัตรจะมีรูปปั้นกาทองอยู่ทุกฉัตร

เจดีย์แห่งนี้ได้รับการบูรณะโดยครูบาศรีวิชัย พระนักพัฒนาชื่อดังของล้านนา ทำให้วัดที่เคยเสื่อมโทรมกลับมาสวยงามอีกครั้ง จากตำนานการสร้างวัดเล่าว่าบริเวณวัดนี้คือสถานที่เกิดหรือสถานที่วางไข่ของแม่กาเผือก เมื่อไข่กาเผือกทั้ง 5 ฟองบนต้นมะเดื่อถูกพายุพัดหายไป แม่กาเผือกกลับมาไม่พบทำให้ตรอมใจตาย ณ สถานที่แห่งนี้ ชาวบ้านชาวเมืองจึงร่วมกันสร้างเจดีย์ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงแม่กาเผือก และเป็นที่สักการะพระพุทธรูปเจ้าทั้งห้าพระองค์ ชื่อวัดพระเกิดก็มาจากสถานที่เกิดของลูกกาทั้ง 5 เห็นได้ว่าเจดีย์วัดพระเกิดแห่งนี้มีการอ้างอิงตำนานพระเจ้าห้าพระองค์แบบเรื่องกาเผือกมาอธิบายถึงการสร้างเจดีย์ซึ่งมีสัญลักษณ์ของกาเผือกปรากฏบนเจดีย์ด้วย

3) โบสถ์พระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ วัดแดนสงบอาราม

วัดแดนสงบอาราม เป็นวัดป่าสายปฏิบัติ (ธรรมยุติกนิกาย) เป็นศูนย์วิปัสสนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ที่ จ.นครราชสีมา สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์คือ โบสถ์พระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ ตามข้อมูลของทางวัด กล่าวว่า โบสถ์หลังนี้สร้างเพื่อถวายพระพุทธรูปเจ้าทั้งห้าพระองค์ในภัทรกัปให้เป็นที่ประทับ แม้ยังมีได้มาตรฐานทั้งห้าพระองค์ แต่พระศาสนาของพระสมณ โคดมพุทธเจ้าก็ใกล้จะครบห้าพันปีแล้ว

โบสถ์พระพุทธรูปเจ้า 5 พระองค์หลังนี้เป็น โบสถ์ที่มีคติการสร้างที่น่าสนใจ ด้วยการใส่ตัวเลขมงคลในการสร้าง เช่น

-ทรง 8 เหลี่ยม หมายถึง อริยมรรคมีองค์ 8 และพระอรหันต์ 8 ทิศ

-ขนาดความกว้างยาว 45 เมตร หมายถึง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบำเพ็ญ
พุทธกิจ เป็นเวลา 45 พรรษา

-ความสูง 80 หมายถึง พระชนมายุของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าสมณ โคดม

-ยอดพระอุโบสถเป็นรูปมงกุฎ หมายถึง เครื่องสวมพระเศียรพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งมีความหมายสูงศักดิ์ยอดเยี่ยม

-บนยอดมงกุฎเป็นคอกบัวบาน หมายถึง พระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้แล้ว เป็นผู้รู้
ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

-บนคอกบัวบานเป็นคอกบัวตูม หมายถึง พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระนามว่า พระศรี
อริยเมตตรัย ซึ่งกำลังบำเพ็ญเพียรอยู่อย่างยิ่งยวด

ภาพ 12 โบสถ์พระเจ้าห้าพระองค์ วัดแคนสงฆาราม จังหวัดนครราชสีมา

ชื่อ โบสถ์พระพุทธเจ้าห้าพระองค์นั้น หมายถึง ในภัทร์กัปนี้ จะมีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ 5
พระองค์ และได้ตรัสรู้แล้ว 4 พระองค์มี พระกกุสันโธพุทธเจ้า พระโกนาคมโนพุทธเจ้า พระกัสสป
พุทธเจ้า พระโคตโมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันและที่จะมาตรัสรู้ในกาลข้างหน้าคือ พระศรีอริยเมตตรัย
พุทธเจ้า

นอกจากนั้น ในตำนานพระบาทสี่รอย ได้กล่าวถึงรอยพระบาทของอดีตพุทธเจ้า 3
พระองค์ คือพระกกุสันโธ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ และพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ที่ได้มา
ประทับรอยพระบาทไว้ ณ สถานที่เดียวกัน และในอนาคตพระศรีอาริยเมตไตรยก็จะเสด็จมาประทับ
รอยพระบาทที่นี้ด้วย เรื่องราวคล้ายกับพระธาตุเชิงชุม

คดีเกี่ยวกับรอบพระบาทของพระพุทธเจ้าสี่พระองค์ที่ประทับไว้ด้วยกันแล้วอ้างอิงตำนาน พระเจ้าห้าพระองค์นี้พบในเมืองไทยหลายสถานที่ เช่น พระพุทธบาทสี่รอย จังหวัดลำพูน พระพุทธบาทสี่รอยที่วัดบุปผาราม จังหวัดตราด หรือพระพุทธบาทสี่รอยจำลองที่วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นต้น

นอกจากนี้ในตำนานพระเจดีย์เขตกองก็กล่าวถึงตำนานอดีตพุทธเจ้า 3 พระองค์นำพระธาตุมาบรรจุไว้ที่ตัวพระธาตุมารวมกับพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน และในอนาคตพระศรีอาริยมตไต่ยกก็จะนำพระธาตุมาบรรจุที่นี่ ในที่นี้พระธาตุอาจหมายถึงสิ่งของ เช่น พระศรีอาริยมตไต่ยกนำสร้อยสังวาลย์มาบรรจุในอนาคต เห็นได้ว่าการอ้างอิงตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ทั้งในประเทศและนอกประเทศ

จากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ ผู้วิจัยพบว่ามีศิลปะหลายแขนงที่เกี่ยวข้องกับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ ไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรม ทั้งที่เป็นงานในอดีตและงานร่วมสมัย ซึ่งให้เห็นว่าแม้ในปัจจุบันอิทธิพลของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ก็ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย

4.4 ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับการเมืองการปกครอง

ในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์กับการเมืองการปกครอง ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของตำนานที่ทำให้เกิดผลกระทบทางการเมืองการปกครองในภาพรวม โดยจะยกตัวอย่างบางกรณีเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น

จากการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ พบว่าอิทธิพลของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ที่มีต่อสังคมไทยจะมุ่งไปที่เรื่องราวของพระศรีอาริยมตไต่ยกเป็นหลัก

จากหนังสือ เกร็ดประวัติศาสตร์อีสาน ผีบ้า ผีบุญ ของคำพูน บุญทวี (2547) กล่าวถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนอีสานในอดีตเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ “ขบวนการผีบุญ” ขบวนการนี้เกิดขึ้นจากความเชื่อในทางพุทธศาสนา ที่ชาวพุทธเชื่อว่า พระศาสนาจะสิ้นเมื่ออายุได้ 5,000 ปี เมื่อถึงวันนั้น เหตุการณ์เลวร้ายจะเกิดขึ้นในสังคม เกิดมีผู้คนวิกลจริต ศิลธรรมเสื่อมทราม อาณา

ประชากรราษฎรอยู่อย่างลำบากยากแค้น อันเกิดจากการปกครองของทรราช สภาพสังคมเช่นนี้จะเป็นปกติสุข ได้ก็ด้วยการเกิดของผู้มีบุญ หรือพระศรีอาริยเมตไตรย พระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 ในภัทรกัปนี้

ผีบ้า ผีบุญ คือ คนธรรมดาที่อวดอุตริเป็นผู้วิเศษ มีอิทธิฤทธิ์ ทำการชักชวนผู้คนก่อนกบฏกับรัฐที่เป็นศูนย์กลางอำนาจ ประวัติศาสตร์ไทยกล่าวได้ว่าได้มี ผีบ้า ผีบุญ เกิดขึ้นทางภาคอีสานหลายคน แต่ถูกทางการปราบปรามราบคาบทุกคน เช่น ที่จังหวัดเลย นครราชสีมา มหาสารคาม เป็นต้น

จากความเชื่อดังกล่าว เมื่อชาวบ้านอีสานทุกซ່วอน จึงมักมีผู้อ้างตัวว่าเป็นผู้มีบุญหรือวีรบุรุษในประวัติศาสตร์อยู่เสมอ โดยหัวหน้าจะปลุกกระดมให้ชาวบ้านเข้าร่วมขบวนการด้วยการใช้กลอนลำที่มีเนื้อหาปลุกสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์เพื่อให้ชาวบ้านนี้ถึงความสุขสบายของสังคมในอดีตที่อยู่ใต้การปกครองของเวียงจันทน์ หรือใช้บทสวดพระมาลัย ที่มีกล่าวถึงการลงมาเกิดของพระศรีอาริย์ที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขกับสังคมมนุษย์

ด้วยแรงปรารถนาที่จะหลุดพ้น ชาวบ้านจึงเข้าร่วมขบวนการผีบุญ และได้ทำการตอบโต้กับอำนาจจากภายนอก โดยการโจมตีศูนย์กลางทางการเมืองในท้องถิ่น หรือทำลายเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังจะเห็นได้จากขบถผีบุญครั้งสำคัญในภาคอีสานซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองของรัชกาลที่ 5 ในช่วงพ.ศ. 2443-2445 ฯลฯ เช่น การปราบกบฏผีบุญผีบ้า เมื่อปี พ.ศ. 2443 ที่เมืองอุบลราชธานี เนื่องจากมีผู้พบลายแทงทำนายว่าจะเกิดเภทภัยใหญ่หลวงชาวบ้านทั่วมณฑลอีสานพากันแตกตื่นในคำทำนาย ต่อมามีคนเชื้อสายฉวนซื่อองค์มั่นจากเมืองจำปาศักดิ์ได้ตั้งตนเป็นผีบุญหรือท้าวธรรมิกราช มีราษฎรมณฑลอีสานเข้าสมัครเป็นพรรคพวกจำนวนมากก่อความไม่สงบถึงขั้นจะเข้ายึดเมืองอุบลราชธานี กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสานอยู่เมืองอุบลราชธานี ได้นำกำลังทหารจากกรุงเทพฯ และทหารพื้นเมืองพร้อมทั้งกำลังทหารจากเมืองนครราชสีมาและเมืองบุรีรัมย์เข้าปราบปราม จนสามารถจับพวกกบฏผีบุญผีบ้าได้ เมื่อปี พ.ศ. 2444 ถึงแม้ที่ผ่านมาจะมี “ผีบุญ” เกิดขึ้นหลายครั้ง แต่ทุกครั้งก็ถูกปราบปรามโดยทหารของรัฐเสมอ

การอ้างตนเป็นพระศรีอาริย์มาปราบยุคเข็ญนี้มีนักวิชาการสันนิษฐานไว้ว่าน่าจะมาจากการที่ชาวอีสานถูกกดขี่จากภาครัฐ โดยเฉพาะเรื่องภาษี เรื่องของเชื้อชาติลาวกับไทย หรือเรื่องความแห้งแล้งอดอยากของภาคอีสาน

จากคติเรื่องพระศรีอาริย์มาจุดก่อนสิ้นพุทธกาลนี้ปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาก ในปัจจุบันก็ยังมีปรากฏการอ้างตัวเองเป็นพระศรีอาริย์อยู่ แต่ไม่ได้มีเหตุเช่นเดียวกับกบฏผีบุญ ที่เป็นการสร้างสังคมหรือกลุ่มการเมืองเพื่อปกครองตนเองโดยอ้างตัวเป็นพระศรีอาริย์ดังกล่าว แต่ในสังคมปัจจุบันจะเป็นการอ้างตัวว่าเป็นพระศรีอาริย์มาจุดเพื่อช่วยให้ประชาชนพ้นทุกข์ เช่นการศึกษาของ จุฬาราชมนตรี โขติช่วงนิรันดร์ (2527:274-294) การอ้างตัวเป็นพระศรีอาริย์ของนางคำฝูน ลิมสวัสดิ์ ที่สำนักพระศรีอาริย์ บ้านธาตุจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยอ้างอิงตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ และมีการกำหนดวิถีชีวิตของสาวกผู้ศรัทธาให้ทำกินร่วมกัน ไม่สะสมทรัพย์สิน

นางคำฝูนเล่าเรื่องประวัติชีวิตชาติของตน โดยเริ่มจากมนุษย์คู่แรกของโลกตามความเชื่อของคนอีสาน คือ เรื่อง “ปู่สังกะสา ย่าสังกะสี” และเรื่องของพระโพธิสัตว์ 5 องค์ที่เกิดจากไข่ 5 ฟองของแม่กาเผือก ซึ่งเรื่องหลังนี้ได้มีการเล่าสืบต่อกันมาเป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์แต่ละองค์ จนมาถึงชาติปัจจุบัน นางคำฝูนอ้างว่าตนเป็นพระศรีอาริย์ (จุฬาราชมนตรี โขติช่วงนิรันดร์, 2527: 284)

โดยในการอ้างว่าพระศรีอาริย์มาจุดก่อนพุทธพยากรณ์นั้น นายอุ่น มหาโชคชัย สาวกผู้เผยแพร่เกียรติคุณของนางคำฝูน ได้ยกตำนานพยากรณ์มากล่าวอ้างว่า “จะมีคนขึ้นมาเสริมสร้างพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองไปจนสิ้นพุทธกาลปี เพราะปัจจุบันพุทธศาสนาได้ลอดกั้วเหมือนคอกสาธ (จุฬาราชมนตรี โขติช่วงนิรันดร์, 2527: 285)

นางคำฝูนและคณะไม่ได้อ้างตนเพื่อการต่อต้านภาครัฐเหมือนเช่นกบฏผีบุญในอดีต แต่เป็นการอ้างตนในทำนองการเป็นผู้มาโปรดชาวบ้านให้พ้นทุกข์ในโลกปัจจุบัน

ผลจากการนำตำนานพระเจ้าห้าพระองค์หรือตำนานพระศรีอาริย์มาอ้างอิงความเป็นตัวตนที่มีความพิเศษกว่าบุคคลอื่น โดยเฉพาะในอดีตย้อนไปประมาณช่วง พ.ศ.2443-2445 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่มีผู้อ้างตัวเป็นผู้มีบุญหรือพระศรีอาริย์มาดับทุกข์เข็ญให้กับชาวอีสานที่ถูกกดขี่จากทางการ ซึ่งปรากฏอยู่ในหลายจังหวัด เช่น มหาสารคาม เลย อุบลราชธานี บุรีรัมย์ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการปราบปรามชาวบ้านที่ตั้งตัวเป็นผู้มีบุญและผู้นับถืออย่างเค็ดขาด

เหตุที่มีการอ้างตนเป็นพระศรีอาริย์นี้ น่าจะเกิดมาจากการที่ตำนานเกี่ยวกับพระศรีอาริย์ที่ถ่ายทอดมาจากหลายแหล่ง เช่น ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ พระมาลัย ที่มีการถ่ายทอดกันมากในภาคอีสานและลาว และมีการรับรู้ในโลกพระศรีอาริย์หรือยุคพระศรีอาริย์นั้นเป็นสุดยอดความ

ปรารถนาของชาวบ้านที่ชีวิตมีแต่ความทุกข์ยาก หรืออยากมีความสุขมากกว่าที่เป็นอยู่ เป็นอีกทางออกหนึ่งของผู้ที่มีความกดดันทางสังคม แม้ในปัจจุบันยังมีผู้ที่อ้างตัวเป็นพระศรีอารีย์อยู่ แต่ไม่ได้มีเหตุผลทางการเมือง เป็นเพียงการอ้างตัวเพื่อถ่ายทอดความเชื่อของตนเท่านั้น อันเป็นอีกทางออกหนึ่งของชาวบ้านที่มีความปรารถนาโลกพระศรีอารีย์แต่ดูไกลตัว เมื่อมีการนำเรื่องราวที่ไม่มีใครคาดคิดว่าจะเกิดเมื่อใด และคิดว่าตัวเองคงมีชีวิตอยู่ไม่ทัน แต่มีผู้นำเรื่องราวที่เคยรับรู้และศรัทธามาถ่ายทอดและสร้างศรัทธาแล้วยอมเป็นไปได้ที่จะมีผู้เลื่อมใสศรัทธา ดังที่เกิดขึ้นที่บ้านธาตุจอมศรี เป็นต้น จากกรณีนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ตำนานเป็นทางออกของความคับข้องใจของผู้คนในสังคม ตามหลักบทบาทของคติชนของบาสคอม

จากการศึกษาเกี่ยวกับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในบริบททางวัฒนธรรมนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าตำนานพระเจ้าห้าพระองค์มีบทบาทในสังคมไทยปัจจุบันในหลายลักษณะ คือสะท้อนผ่านในรูปของสัญลักษณ์ในประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ ไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง หรือเป็นตำนานอธิบายเหตุ ซึ่งบทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันนี้ ชี้ให้เห็นว่าตำนานพระเจ้าห้าพระองค์เป็นตำนานที่ยังคงมีการถ่ายทอดอยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทย ไม่ว่าจะผ่านประเพณีฮีตสิบห้า ประเพณีลอยกระทง หรือไสยศาสตร์ ทั้งคาถาอาคม ยันต์ เครื่องรางของขลัง รวมไปถึงศิลปกรรมต่าง ๆ ส่วนบทบาทในด้านการเมืองการปกครองจะเห็นว่ามียุคที่บทบาทหลงเหลืออยู่น้อยแล้ว จะมีก็เพียงแค่ความเชื่อเรื่องโลกพระศรีอารีย์ ที่ใครทำบุญแบบพิเศษ เช่น ฟังเทศน์มหาชาติ จบ 13 กัณฑ์ในวันเดียวจะได้ไปเกิดในยุคพระศรีอารีย์ ยุคที่มีแต่ความสุข ความอุดมสมบูรณ์ ที่ผู้คนในสังคมชนบทยังคงศรัทธาอยู่